



Denne søgbare PDF-fil er downloadet fra min personlige hjemmeside www.ronlev.dk.

Det er tilladt at dele PDF-filen med andre, da der ikke er ophavsret til titlen.

Besøg www.ronlev.dk. Måske er der andre af mine flere tusinde artikler og scannede bøger, der har interesse.

Mange venlige hilsener

Claus Rønlev

DANSKE MAGAZIN,

INDEHOLDENDE

BIDRAG TIL

DEN DANSKE HISTORIES OG DET DANSKE SPROGS OPLYSNING.

FEMTE RÆKKE.

FØRSTE BIND.

UDGIVET AF

DET KONGELIGE DANSKE SELSKAB

FOR FÆDRELANDETS HISTORIE OG SPROG.



KJØBENHAVN.

I KOMMISSION I DEN GYLDENDALSKE BOGHANDEL.

GRÆBES BOGTRYKKERI.

1887—89.

Efterretninger om Humanisten Jørgen Gyldenstjerne.

Ved Holger Fr. Rørdam.

I Danske Magazin IV, 161—77 har Langebek i sin Tid meddelt «Jørgen Gyldensternes Gravskrift i Odense 1551», ledsaget af en Række Aktstykker vedrørende denne Mands Levned. Saa interessante disse Oplysninger end kunne være, er det dog ikke lykkedes Langebek at finde noget, der kunde retfærdiggjøre de Ord, hvormed Mandens Gravskrift begynder:

Chrysaster sophiae studiisque Georgius ingens;
thi om hans Studier og Lærdom indeholde de meddelte Aktstykker egentlig ikke
noget, uden for saa vidt de vise, at han har indtaget Stillingen, der krævede litterær
Dannelse. Det er derfor i den nyere Tid blevet udtalt som en Formodning, at
der ved Jørgen Gyldensternes «sophia et studia» kunde være hentydet til, at han
har besiddet en for den Tid ualmindelig Kyndighed i den gamle Runeskift, da
man ser, at hans Broder, Mogens Gyldenstjerne, og hans Slægtning, Bent Bille,
undertiden have anvendt Runer til en og anden Optegnelse, saa det kunde tænkes,
at de havde lært Anvendelsen af disse Skrifttegn af «den ved Studeringer og Lærdom
udmærkede Jørgen Gyldenstjerne»¹. Da vi imidlertid ikke have fundet noget,
der kan stadfæste denne Formodnings Rigtighed, maa vi lade den staa ved sit
Værd. Derimod kunne vi nu godtgjøre, at Jørgen Gyldenstjerne i sin Ungdom
har gjort omfattende humanistiske og juridiske Studier, og at han ved sin Død
efterlod sig en for hin Tid fortrinlig Bogsamling, i hvilken Theologien er ikke
mindre fyldigt repræsenteret end Retsvidenskaben og den klassiske Litteratur.
Dette har været en Opfordring for os til at samle og her at meddele et Supplement
til Langebeks Efterretninger, hvorved den gamle Humanists Skikkelse formentlig vil fremtræde i en klarere Belysning.

Vi vide ikke, hvad Aar Jørgen Gyldenstjerne er født, men hans Fødselsaar
falder uden Tvivl omtrent ved Aaret 1500. Hans Fader, Hr. Henrik Knudsen til
Iversnæs, døde 1517; Moderen, Karine Bille, levede endnu 1539. De havde en stor
Flok Sønner², af hvilke den som Fyns Biskop bekjendte Knud Gyldenstjerne efter
Faderes Død vistnok har haft størst Indflydelse paa Bestemmelsen af sin yngre
Broder Jørgens Livsbane. Om den sidstnævnte beretter Jacob Birchrod, at han
først var Munk³. Dette kunne vi dog ikke stadfæste; men vist er det, at han gik
den studerende Vej, hvis Maal paa den Tid næsten altid var den gejstlige Stand.
Hørende til en af Landets første Adelsslægter og nøje forbunden med andre mægtige
Familier, var der i den katholske Tid glimrende Udsigter for en begavet Mand,
der vilde gaa den gejstlige Vej. At disse Udsigter i Tidens Løb skulde forandre
sig saa betydelig, som de gjorde, kunde ikke med Sandsynlighed formodes, den
Gang Jørgen Gyldenstjerne begyndte sin studerende Bane.

Det første sikre, vi vide om ham, fremgaar af nogle Breve, han, under en
Studierejse i Udlandet, 1525 og følgende Aar skrev fra Bologna og Køln til sin

¹ Brasch, Gamle Ejere af Bregentved, S. 141.

² Scr. Rer. Dan. VII, 242.

³ Suhms Samlinger I, 2, 8.

Slægtning og Velynder, Biskop Ove Bille i Aarhus¹, og til sin ovennævnte Broder. Fra en Tid, da kun faa Breve ere os levnede, der yde Indblik i de studerendes Liv, ere disse Breve af megen Interesse. Af dem fremgaar, at Jørgen Gyldenstjerne ikke er rejst ud senere end 1523, og at han havde studeret en Tid i Rom, men havde følt sig lidet tiltalt af den Theologi, som doceredes der. Fra Rom var han draget til Bologna, hvor han med Flid havde lagt sig efter Jus civile, baade efter sine Slægtinges Ønske, og fordi han selv omfattede denne Videnskab med megen Interesse og tilfulde indsaa dens Vigtighed. Samtidig dyrkede han Humaniora. Blandt Oldtidens Forfattere synes Cicero («lingvæ Latinæ sine controversia principis») især at have tiltalt ham. Ogsaa Kirkeretten (jus pontificium) var han ikke utilbøjelig til at fordybe sig i, saa vidt Tiden strakte til. Under sit Ophold i Bologna fik han i Sommeren 1525 et Brev fra Biskop Ove Bille, fuldt af venlige Vink og Opmuntringer. Dette glædede ham meget, da han ellers kun hørte lidet fra Hjemmet. Han svarede derfor Biskoppen i et langt Brev, hvori han i de stærkeste Udttryk udtalte sin Ærbødighed og Hengivenhed for ham og tillige gav ham en Udsigt over Planen for sine Studier.

Aaret efter skrev han (ogsaa fra Bologna) til Broderen, Knud Gyldenstjerne, og fortalte denne, at Biskop Ove Bille (paany) havde skrevet til ham og opfordret ham til at lægge sig efter Theologi, ligesom han havde raadet ham til at vende tilbage til Rom for bedre at komme ind i den Tids kirkelige Praxis. Denne Opfordring satte ham i stor Forlegenhed; thi han vilde nødig gjøre sin Velynder imod; men Civilretten vilde han paa den anden Side ikke gjerne opgive, og det forekom ham lidet hensigtsmæssigt at springe fra det ene til det andet. Desuden havde han følt sig alt andet end tiltalt af sit sidste Studieophold i Rom. Thi medens den theologiske Lærdom, som foredroges der, forekom ham gold og aandeløs, havde han faaet et overvældende Indtryk af, at hele Praktiken gik ud paa at rive Præsteembeder til sig — «ligesom Gribbe styrte sig over Lig». Dertil kom, at den katholske Kirkes Hoveder, Paven og Kejseren, laa i blodig Fejde med hinanden. Alt i Italien var Opløsning og Elendighed, thi Landet var fyldt med Krig, Pest og Hungersnød — det er jo Tiden mellem Slaget ved Pavia og Roms Erobring af Carl af Bourbon, om hvilken der er Tale. Skulde han derfor lægge sig efter Theologi, vilde han hellere gjøre det i Tydskland, hvor der var lettere Adgang til Bøger og dygtigere Lærere end i Italien. Rigtignok havde han tænkt paa at begive sig til Rom, men ikke for at tilegne sig «de Spidsfindigheder eller rettere Bedragerier», som lærtes der, men for atter at være hos sin fortræffelige Lærer, Lazarus Bonamicus, der var draget derhen med Kardinal Campeggio. Men Pengemangeln holdt ham tilbage, da han var kommen i Klørerne paa de bolognesiske Jøder, hvis Aagerrenter havde slugt næsten alle de Penge, han sidst fik hjemmefra, efter at de først vare decimerede i de Banker, de vare gaaede igennem i Tydskland, inden de naaede til ham.

Nogen Tid efter at Jørgen Gyldenstjerne havde skrevet det interessante Brev til sin Broder, af hvilket her er givet et kort Uddrag, lykkedes det ham under mange Farer og Eventyr at slippe bort fra Italien, som man ser af hans næste (desværre udaterede) Brev, der er skrevet fra Køln til Biskop Ove Bille. Heri berører han, at hans Slægtinge havde opfordret ham til at erhverve Doktorgraden. Det vilde have været let for ham at tage denne Grad, medens han var i Italien; men man havde der raadet ham derfra, fordi slige akademiske Grader, efter hvad

¹ Jørgen Gyldenstjerne var paa dobbelt Maade beslægtet med Ove Bille, idet Biskoppens Moder var en Søster til J. G.s Fader, og J. G. s Morfader var en Broder til Ove Billes Fader (jfr. Hofman, Danske Adelsmænd III, 325 Tab.).

man havde sagt ham, nu foragtedes baade i Danmark og Tydskland «paa Grund af hin forvendte evangeliske Lære». For imidlertid at efterkomme sine Slægtinges Ønske, vilde han nu se at finde et anset Universitet i Tydskland, hvor den ny Lære ikke havde faaet Magten, og der tage en akademisk Grad.

Da Jørgen Gyldenstjerne senere, om end kun meget sjeldent, betegnes som Magister¹, har han vistnok, inden han forlod Tydskland, erhvervet denne Titulatur, som han dog ikke fik stor Brug for, da de adelige Herrer, som under deres Studier havde erhvervet akademiske Grader, efter Reformationen alle, eller næsten alle, aflagde disse, eller i alt Fald ikke betegnedes med dem.

Kort efter sin Hjemkomst, der formodentlig er indtruffen 1527 eller 28, er Jørgen Gyldenstjerne vistnok bleven kgl. Sekretær, en halv gejstlig Stilling, som hans Broder, Knud Gyldenstjerne, ogsaa havde indtaget, inden han blev Domprovst i Viborg Kapitel og Medlem af Rigsraadet. Da de kgl. Kancelliembedsmænd sædvanlig lønnedes med gejstlige Præbender, kunde de, i alt Fald før Reformationen, ikke inndlade sig i Ægteskab, selv om de ikke vare præsteviede². Det blev da ogsaa Jørgen Gyldenstjernes Skjæbne at være coelebs, for saa vidt som han aldrig indgik noget standsmæssigt Ægteskab; men han maa allerede tidlig have undgaaet en Forbindelse med en «ufri» Kvinde, da det ældste af hans temmelig talrige udenfor Ægteskab avlede Børn neppe er født senere end 1530³.

Efter disse indledende Bemærkninger meddeles de oven for omtalte Breve fra Jørgen Gyldenstjernes Studietid⁴, og derefter en Række andre — de mindre væsentlige kun i Udtog —, der ville kunne udfylde, hvad der hos Langebek mangler. Det kan bemærkes, at naar Jørgen Gyldenstjernes Brevskaber ere bevarede i en Fuldstændighed, som ellers ikke er almindelig fra hin Tid, saa skyldes det sikkert den Omstændighed, at de efter hans Død ere tilfaldne hans Broder, Hr. Mogens Gyldenstjerne, hvis Arkiv heldigvis har undgaaet den Ødelæggelse, der ellers har ramt saa mange adeliges Brevkister.

I.

*Et uirtute et genere Nobilissimo D. Auoni Bille, D. G. Presuli Arusiensi,
Consobrino atque Patrono suo colendissimo, Georgius A. Stern S. P. D.*

Cum nec mihi, nec ceteris nostris amicis unquam de tuo in nos amore, studio, benevolentia dubium fuerit, Presul colendissime, tum id uel maxime ex iucundissimis tuę Humanitatis literis et intellexi, et uidi, planeque sensi. (Forf. fortsætter meget vidtløftig med Bevidnelser af sin Ærbødiged for og sin Tak til Biskoppen for de forskjellige Beviser, han havde haft paa hans Velvilje, og for de gode Formaninger og vejledende Vink, han havde givet ham) Restat nunc, summe prin(ceps), ut tibi pauca de studio atque uitę mee insti|tu|tione, cum id a me literis postulas, perscribam. Qua in re, sicuti in ceteris omnibus,

¹ Se Danske Mag. IV, 165, og enkelte af de i det følgende meddelte Breve.

² Selv efter Reformationen vedblev det gjennem hele det 16de Aarhundrede at være det sædvanlige, at Kancelliembedsmænd, fra Kansleren af og nedad, vare ugifte, saa længe de forbleve i denne Stilling.

³ Se nedenfor Nr. 32 fl.

⁴ Ved disse Breve bør haves i Erindring, at det kun er Udkast, ikke Renskrifter, vi have, saa at man ikke bør gaa for strængt i Rette med Forsatteren for Mangler i den latinske Stil, som ganske vist ville forefindes.

non uideor sine maxima culpa tuam authoritatem posse effugere. Iccirco totius institutionis meę, quoad possum, quam breuissime rationem reddam.

Primum ut Bononiam uenissem, resque meas, quantum pro tempore licuit, composuissem, animum ad iuris ciuilis scientiam adiunxi, partim quo parentibus meis, ceterisque amicis, qui me ad hoc studium sepe cohortarunt, morem gererem, partim etiam quod tum temporis ad iuris ciuilis cognitionem uehementer affectus esse animus meus uidebatur. Plura de huius cognitione scriberem, quam preclara, quam utilis sit, tum in omni re administranda, tum etiam, quantum non solum ad causarum usum forensem subsidii, sed quantum senectuti ipsi decoris ornamentique afferat, nisi ad te scriberem, qui in Danorum republica non uersatus solum, sed omnino princeps fuisti, ad quem unum, non dico nostratum nobiles tantum, quamquam id maximum, sed externalium nationum principes tanquam ad certissimum oraculum semper conuenerint atque confugerint, adeo ut nemo dubitet te eius fastigium amplitudinemque longe certius tenere, quam uel ego pro hac ingenioli mei inopia, uel alias quispiam literis posset consequi. Sed quia hec scientia tum immensa est, tum etiam satis obscure tradatur, non uideor sine magno labore, longo tempore, maximo etiam sumptu, magnos posse in ea progressus facere, quorum alterum in nostra, alterum in Deorum immortalium, alterum in parentum potestate esse uidetur. De illorum benignitate nihil unquam dubitaui, nam quantum ad sumptus opus fuit, semper benignissime suppeditauerunt, curaruntque, ne ullum eorum officium in me desiderarem, nisi quod in scribendo esse[n]t rariores, ne dicam negligentes. De meo autem labore ac industria tantum polliceor, me nullum unquam laborem literarum causa uelle effugere, immo quantum possum studio, labore, industria, omni denique animi impetu contendere, totum id literarum studijs libentissime impartiri et uelle et pro uiribus etiam facere. Nec tamen ita me huius iuris scientia addixi, ut in literis pollicioribus (quas quidam humaniores uocant) nihil aut studii aut operę impenderem. Que cum reliquis disciplinis omnibus maximo adiumento sint, adeo ut doctissimorum testimonio his uehementer indigeant, tum ad hanc iuris prudentiam ita affectę sunt, ut non solum plurimum prosint, sed ita coniunguntur, ut ille non dicendi solum, sed omnis lingue latine sine controuersia princeps, Cicero, eloquentiam iuris ciuilis partem esse certe affirmauerit. Quare a iuris studioso non modo non negligendę sunt (quamquam id fere fiat a plerisque et iureconsultis et theologis), sed omni studio amandę atque amplexandę uidentur.

Non hęc scripsi, clarissime Antistes, quod tibi non quam notissima esse crederem, sed cum sciam de hac re nullum preceptum extare, que (!) te pro summa tua sapientia effugiat, sed eo feci, ut (quemadmodum superius pollicitus sum) totius institutionis meę rationem redderem. Ad cognitionem uero pontificij iuris, si uel per facultates licebit, uel tempus ipsum patiatur, me a patria, ab amicis meis longius abesse (nam hec, ut scripsi antea, sine longo tempore, magnisque sumptibus coniungi non possunt), quoat uidebitur annum adiungam, daboque pro mea uirili operam, ut si quam apud uos mei expectationem concitauerim, sin minus superare aut uincere potero, sustinere tamen

uel saltem adequare contendam. Hec, summe presul, de uite meę institutione scribenda existimau, tum ut tuę Cel. morem gererem, tum eo etiam libentius feci, ut si, cum sapientia atque longo rerum usu plurimum prospicis, minus recte me rationem institutionis habuisse animadverteris, ad ueram frugem rursum reuocares. Nam illa, que de te tanquam ab oraculo sanctissimo cognouero, rectissime semper atque optima esse confidam, nec unquam committam, ut a tanti uiri, cuius summa est iuncta cum humanitate prudentia, nec non incredibilis in me atque omnem nostram familiam amor ac benevolentia, seu precepto, seu consilio uel latum culmen (ut aiunt) decedam. Quare summe prin(ceps) uehementer te iterum atque iterum rogo, ne molestum sit crebro ad me literas dare; nihil enim est, quam malim quam sepissime unà tecum colloqui; ceterum cum id hoc tempore minus liceat, quid mihi iucundius posset contingere, quam sepenumero tuas iucundissimas amantissimasque literas, quibus tamquam presentes uidemur colloqui, lectitare?

Noui hic nihil esse puto, quod non iam pridem ad uos et literis et multorum, qui istic negotiantur, sermone allatum esse existimem, planeque confidam, omnia apud uos longe certiora haberri, quam hic apud nos (ut est horum hominum summa in mentiendo leuitas) circumferantur. Preterea adeo uaria, adeo incerta hic sunt omnia, ut me quicquam certi uel affirmare uel negare, maxime cum ad tantum uirum scribam, prorsus puderet. Unum tamen illud constat, Regem Gallorum in Hispania apud Cęsarem esse, a quo maxima cum pompa, magnificentissimo apparatu, more regio, non quemadmodum capti duces apud uictores haberri solent, sed uti splendidissimum atque magnificentissimum regem decebat, exceptus est. Aiunt Summum Pontificem, Florentinos, Ducem Ferrarie, qui omnes paulo ante aperte partes Gallorum fouebant, non sine maxima multa, fędus cum Cesare iniisse. De Venetis autem, quia a Cęsare uidebantur, sed quia in castris Gallorum reperte sunt¹ de proditione nonnullę eorum literę, hanc an illam aut neutram partem sequantur, non liquet. Plura in hanc sententiam scripsisse, Presul Rev., nisi me et rei uarietas et rumoris inconstantia deterruisset, deinde uererer etiam, ne nimis longa oratione tuas elegantissimas aures, quae nihil corruptum, nihil perperam, nihil nisi castum, integrum, syncerum audire debeant, offenderem. Sed si hac ipsa epistola uideor fortassis longior fuisse, id maximo tui desyderio atque colloquendi amore, qui quidem conficior, factum existimes uelim, atque hoc ipsum tempus, quod ad te scribens impendi, mihi suauissimum et breuissimum fuisse, tibi persuadeas uehementer oro. Preterea si quo in uerbo aut meo scripto offendatur summa tua authoritas, seu minus apte, minus etiam o[p]posite, quam ad tantum uirum oportebat, scripta hec epistola uidebitur, partim tabellario, qui mihi quam breuissimum ad cogitandum (ne dicam ad scriendum) tempus reliquit, ascribendum existimo, partim etiam hanc etatē, infirmam adhuc et imbecillem, ueniam mereri pro summa tua humanitate putabis. — — Nunc te, excellentissime Antistes, summopere rogo atque obsecro, ut nos, quemadmodum facis, semper ames, teque

¹ Nemlig efter Slaget ved Pavia.

nobis non patroni aut consobrini, sed parentis loco semper et fuisse et adhuc esse existimabimus. (Brevet ender, som det begyndte, med vidtløftige Bevid-vidnelser af Årbødighed og Hengivenhed.) Bononie 7. Iulii 1525.

Udkast i Kgl. Bibl., Ny kgl. Saml. 1301 e. Fol.

2.

Samme Dag skrev Jørgen Gyldenstjerne ogsaa til sin Broder Knud og beklagede meget, at denne aldrig havde skrevet til ham, ligesom at han «toto hoc ferè biennio» ikke havde faaet noget Budskab hjemme fra. Forøvrigt henviste han til sit foranstaaende Brev: «Domino Auoni Bille, Arusiensi episcopo, pluribus totius institutionis meę, quemadmodum suis iucundissimis literis a me postulauerat, rationem reddidi; quem tecum, pro summa sua tum in omnes humanitate, singulari etiam in nos familiaritate, atque in nostram totam familiam amore, libentissime omnia communicaturum confido. Teque illi familiarissimum esse non dubito, atque ne ab eius uoluntate, pro summa tua prudentia, facere arbitror, ne latum quidem culmen (ut aiunt) decedere uehementer hortor.»

3.

Quantum gaudii, uoluptatis atque letitię tue mihi attulerint literę, frater amantissime¹, uel ex hoc maxime existimare potes, quod, licet antea summo dolore, curaque, tum omnium rerum que istic gererentur expectatione, tum maxima pecuniarum inopia, que me hoc tempore uehementer sollicitum reddit, premebar; lectis tamen iucundissimis tuis literis, omni cura, omni sollicitudine posita, repente omnibus incessi leticijs, partim ipsius excusationis uenustate, qua diuturni tui silentij recordationem, suspicionemque illam pretermissi officij summa uenustate ac lepore ex animo meo ejiciebas, adeo ut si uel inimicissimus legisset, prorsus cogatur acquiescere, partim etiam tuę cohortationis, qua me tum ad uirtutem ipsam, tum ad optimas literas cohortaris et suauitatem et prudentiam. Quid enim iucundius, quid salubrius, quid huic meę etati utilius, quam a tali fratre, cui meam salutem non minori peně curę quam ipsius esse intelligo, ad hec studia, ad has literas, ad hoc uitę genus, in quo preter maximas tum fortunę, tum dignitatis accessiones, summa uoluptas, iucundissimi fructus, perpetuum senectuti celebrande atque ornandę presidium sit positum², prudentissime simul ac amantissime cohortari? Itaque mihi uenire in mentem nihil potest, non modo quo referam, sed ne quidem, quo pacto tibi pro summo tuo amore atque benevolentia gratiam habeam, inuenire possum. Tantum tibi policeor, nullam unquam fore rem tam asperam, tam difficultem, tam denique periculosam, quam non uelim tuo nomine (sicuti etiam debo) libentissime et suspicere, et pro uiribus sustinere. Quare si quid mea opera, industria, consilio, aut re potero, tue dignitati, fame, saluti me presto futurum policeor. In hanc sententiam plura scriberem, nisi ad te amantissimum fratrem scriberem, cui

¹ D. e. Knud Gyldenstjerne.

² Disse Ord synes at være en Reminiscens fra Cicero.

quicquid studio, labore, industria ac uigilijs consequi possum, ut debo, ita etiam cupio libentissime impartiri.

Reliquum est, amantissime frater, ut te, qui ut ètate, ita prudentia me longo interuallo antecedis, nonnihil de hac re, que mentem atque cogitationem meam modo in hanc, modo in illam sententiam uidetur distrahere, consulam, quod eo etiam libentius facio, quod certo sciam, uel confidam¹ potius, te sicuti in ceteris rebus omnibus, ita etiam in hac re fidelissimum mihi atque amantissimum consilium esse daturum. Dedit ad me literas uir omnium iudicio tum innocentissimus, tum nostre familie semper amantissimus Rev. D. Auo Bille, Arusiensis Antistes, in quibus me hortari uidetur, primum ut animum ad diuinas literas, siue Theologiè studium appellerem, deinde ut quam primum relicta Bononia Romam iter facerem, ubi ad agendum seu (ut uulgo dicitur) ad practicam me conferrem, postremo post annum ad priorem² redirem. Hèc me, frater amantissime, uehementer sollicitant, uehementer interdum dubium ac suspensum reddunt. Nam tanti uiri preceptis, cuius authoritas pari iuncta prudentia summa est, mihi adolescenti, qui paucis ante annis primum uideor . . res reliquise, non obtemperare turpe existimo. Relinquere autem ius ciuile, cuius nunc uideor prima quodammodo elementa degustasse, atque animum alteri facultati adjicere, idem penè uidetur esse, ac si quis, tenuiter in aliqua arte institutus, quam quidem uidetur quasi a limine salutasse, qua relicta, alteri, item rursus alteri studio se addixerit, ut ipse tandem quid sciat, aut quid nesciat, prorsus ignoret. Non hec scribo, frater iucundissime, quod non saluberrimam, preclarissimam, atque homini in Christiana republica uersanti summe necessariam diuinarum literarum cognitionem existimem, sed hoc miror, quod me uno anno Romè, ubi (quantum ad diuinarum literarum studium attinet) nihil, preter sophisticas quasdam Tomè et Scoti³ questiones, quibus ipsi Oedipo négotium facesserent, crepat, Prophetarum runa⁴, Euangeliū ac Apostolorum precepta, a quibus tota nostra salus dependet, nunquam nec attingunt, nec profitentur, et practicam illorum aucupum, qui ut uultures cadauera, ita ij Sacerdotia (quæ nunc uulgo beneficia uocantur) ambiunt atque insectantur, una cum sacris literis uelit perdiscere. Quanquam ita in animo est partiri studium meum, ut, cum ad uos rediero, nolim etiam in sacris literis hospes uideri, cuius cognitionem commodius in Germania, ubi et librorum et in ea facultate preceptorum uberior erit copia, possum consequi; non tamen te ignorare volo, frater amantissime, me ante annum in animum habuisse Romam proficisci, non ut illarum argutiarum, quas imposturas rectissime conuenit appellari, fierem particeps, sed ut preceptorem meum Lazarum Bonamicum, qui istuc una cum Cardinali Campegio profectus est, eo deducerem, assidueque una cum eo essem, a quo nulla me res alia, quam summa pecuniarum egestas, qua hoc fermè toto biennio, non

¹ Hdskr. har: confidem.

² Læsningen af dette Ord er uvis. Her kan maaske læses pristinam. Vistnok er det Universitetet i Bologna, om hvilket Talen er.

³ Skolastikerne Thomas Aquinas og Scotus Erigena.

⁴ Dette Ord er i Hdskr. skrevet: rua. Først har der staaet dicta, som er udstrøget.

sine maxima et studiorum meorum et pecuniarum iactura laboraui, diremit, quem multi hinc Germani studiorum causa et persecuti sunt, et una cum eo familiarissime uiuunt, quos, quantum eo preceptore profecerint, nunquam penitentebit. Quod autem me, ut post annum ad uos redirem, hortatur, uidetur ferme in eadem mecum sententia fuisse. Non enim diffitebor, me omnino in animo habuisse, uos, a quibus longissimo tum tempore, tum loci intercapidine abessem, proximo uere inuisere, partim ut amicos meos, quorum incredibili quodam desyderio teneor, et conuenirem, et cum eis de omnibus rebus communicarem, partim etiam, ut mores, consuetudinem, leges, statuta, ritus denique meę patrię, in qua pene hospes uideor, perdiscerem, quo facilius, ijs cognitis, quibus studijs, quibus artibus in reliqua etate maxime mihi incumbendum, insudandum, elaborandum esset, possem cognoscere. Quanquam enim iis de causis uehementer cupiebam patriam, parentesque meos, quibus mihi antiquius nihil debet esse, inuisere, quoniam tamen matrem meam charissimam, quam cupio quam felicissime quamque diutissime uiuere, teque fratrem amantissimum aliter sentire uiderem, statim (ut debui) meam sententiam uestro consilio accommodau. Hęc sunt, frater amantissime, que me uehementer sollicitant, uehementer mentem et cogitationem dissipant, de quibus, sicuti in ceteris omnibus rebus, confido te mihi fidelissimum atque amantissimum consilium esse daturum. Ad hec mala accedit preterea summa nummorum inopia, qua (ut superius quoque significau) hoc toto fermē biennio sum depressus. Nam illam, quam superiori anno Romę accepi pecuniam, eam omnem in meos creditores irrogare sum coactus, tanto ęris alieni onere, quod et serius et negligentius, quam aut uolebam aut oportuit, missa erat, grauabar, nec a uobis interim teruncium accepi. Quamobrem hoc tempore, cum et grande ęris alieni onus impendeat, et hic nemo sit, cui non mea fides, cum tanto me tempore a meis negligi uideant, in dubium ueniat, coactus sum hinc tabellarium meo ęre ad nostrum mercatorem Henricum Smyt mittere (quippe nos tanto locorum interuallo distamus, ut hic neminem habere possim, qui istuc uelit iter facere), a quo tantum mihi nummorum irrogari uelim, quibus et creditoribus meis dissoluere, et hic uno anno possim uiuere. Hoc autem tibi persuadeas charissime frater, me hoc tempore, quo Bononię fui, semper adeo parce, adeo sobrie uixisse, ut hic nemo sit, qui me aut frustra, aut temere, aut negligentiter unum obolum expendisse audeat dicere. Quod autem grande ęs alienum conflasse uideor, id tum parentum meorum negligentia, tum etiam Meccorum¹ nec non Fuggerorum auaritia, qui me meo quasi demenso preter ęquum et bonum defraudarunt, accidisse existimabis, non enim diffitebor, me hic Hebreis Bononiensibus, qui, urgentibus sane necessitatibus, mihi mutuo ęre subuenerunt, penè uiginti quinque ducatos in fenus dissoluuisse. Itaque te, frater amantissime, vehementer iterum atque iterum rogo, matrem diligenter horteris, ut si quid posthac ad me uelit mittere, det operam, ut celerius atque diligentius ad me transmittatur. Plura in hanc sententiam scriberem, si aut

¹ Saaledes synes der at staa, og det er formodentlig et Handelshus ligesom Fuggernes i Augsburg.

tua humanitas longiorem orationem expectaret, aut res uerba desyderaret ac non per se ipsa loqueretur, aut si id fieri hec tempora paterentur; fateor enim me hoc tempore, cum has ad te dabam literas, animo vehementer suspenso, occupato, dubio, turbato atque adeo mestissimo fuisse. Quare si omnia minus concinna, minus apte scripta uidebuntur, id non tam meę negligentę ac inscię, quam horum temporum iniquitati ascribi debere, pro summa tua humanitate putabis. Noui hoc tempore nihil ad te omnino scribere audeo, quum omnia itinera hoc tempore a satellitibus obsideantur, nec ullum tabellarium demittunt, quin prius diligenter inquisierint, perscrutauerint, omnia peruestigauerint, omnes literas perlegerint, postremo nihil prorsus rerum nouarum ad exteris nationes perferri uolunt, immo, si quispiam forte cum eiusmodi literis in illorum manus inciderit, grauiter interdum punitur, nonnunquam etiam in uitę discrimen uocatur. Hac itaque potissimum de causa nullas ad reliquos meos consanguineos dedi literas, quibus tamen omnibus plurimam salutem ascriptam esse dices, te uehementer rogo. Cura ut ualeas. Vale. Datum Bononie ipso die assumptionis Marię anno etc. 1526.

Georgius A. Stern.

Et genere et uirtute nobili Canuto A. Stern, fratri suo amantissimo, ad manus proprias.

Udkast i Kgl. Bibl., Ny kgl. Saml. 1301 e. Fol.

4.

Et virtute et genere Nobilissimo D., Domino Auoni Bille, D. G. Presuli Arusiensi, cognato atque Patrono suo colendissimo, Georgius A. Stern S. P. D.

Quod non sepius ad tuam Paternitatem dederim literas, presul colendissime, id nulla mea negligentia seu pigritia, sed tabulariorum inopia factum pro summa tua humanitate putabis. Nam cum hijs calamitosissimis temporibus omnia itinera, quibus iter vulgo fieri solet, nunc a grassatoribus obsideantur, perpauci reperiuntur, qui hac tempestate itineri se sine summo periculo committere audeant. Nunc uero cum ipse tandem per uarios casus, per multa rerum discrimina, pestem illam, qua nunc tota Italia redundat, effugerem, mearum partium esse existimau, tuam imprimis amplitudinem, nec non ceteros meos amicos, quos uehementer de mea salute anxios suspensosque esse certo scio, de meo reditu quam primum facere certiores. Quod uero ipse statim patriam non adierim, multę me cause et iuste quidem illę impediueret — — quas omnes coram malo recensere, quam hoc tempore literis persecuti. Sunt enim nonnullę huiusmodi, ut eas literis non recte audeam committere; nec enim dubito, quin ubi tua paternitas eas cognouerit, iustas atque uincibiles causas¹ esse una mecum fatebitur. Iccirco, summe Presul, priusquam quicquam noui occiperem, non abs re fore putabam, amicorum meorum uoluntatem perquirere,

¹ Udtrykket causa vincibilis forekommer hos Terents i aktiv Betydning: en sejrrig Grund ell. Sag.

maxime autem a tua paternitate consilium petere, cum minime apud me dubium sit, tuam celsitudinem, uti omnes prudentia, doctrina ac sapientia antecedit, ita etiam in consulendo facile uniuersos superare. Preterea non dubito, quin tua celsitudo, pro summo illo amore, quo semper nostram familiam prosequuta sit, ut te non modo cognatum amantissimum, sed potius parentem pijssimum habere nos recte liceat dicere, ea, quę optima, quęque utilissima atque rectissima sint, sit consultura. Quare colendissime princeps, nihil enim nunc possum dicere amantius, summo studio a tua paternitate queso atque oro, ne unquam uelis no[bi]s opera aut consilio deesse. Plane enim confido, nihil unquam nobis, cum tantum patronum habeamus, sinistri posse contingere, nec ullam rem tantam nostrę familię accidere, quam non tua paternitas, qua est doctrina, prudentia, authoritate, modo uelit, quam facillime possit conficere. Preterea non te latebit, summe princeps, me ex postremis amicorum literis, quas superioribus diebus hic Colonię accepi, intellexisse, se vehementer cupere, me, antequam in patriam redirem, Doctoratus titulum uelle suscipere, quod quidem in Italia facile fieri potuisset, preterea erat michi etiam in animo, nisi a nonnullis, ut tum quidem uidebantur, amicis, re ipsa uero uideo inimicos mihi fuisse, essem ab instituto reuocatus, qui tum sic mihi persuadebant, eos apud nostrates, sicuti etiam in multis Germanię locis, propter peruersam illam Euangelij doctrinam, uehementer contemni, qui aliquo humaniori¹ titulo essent insigniti. Hanc opinionem crebris ex Germania missis literis facile comprobabant, nec ipse unquam antea ab amicis admonitus sum, ut humaniori aliquo titulo ornatus in patriam redirem; iccirco facile in aliorum sententiam adductus sum. Nunc uero cum uideo eos hoc uelle, deligam mihi aliquod celebre Germanię Gymnasium, ubi cognouero maximam doctorum hominum frequentiam, minimam autem huius noue doctrinę professorum multitudinem, ibique, quo at² fieri potest, quam celerrime amicorum uoluntati satisfaciā, nec unquam committam, ut ipse meę laudi, saluti, honori defuisse uidear, modo ipsi sumptui ad id institutum necessario non percipient; nec erit unquam ulla res tam ardua tanque difficilis, quam ego non uelim amicorum causa (sicuti etiam debo) quam libentissime suscipere et pro uiribus etiam sustinere. Nunc uero, amplissime presul, cum uideam ex re me[a] esse nondum in patriam redire, ne tamen, quamuis fuerim in scribendo ea causa, que superius exposita est, tardior, uidear tanti uiri immemor fuisse, mitto tuę Paternitati Ciceronis libellum, quam de officijs scriptum reliquit, specie et forma exiguum quidem, re ipsa utilissimum summeque necessarium homini non modo in republica uersanti (quanquam ei maximo adiumento hęc erunt pręcepta) sed etiam quodcumque uitę genus ingredienti plurimum adminiculi sit allaturus. Cum ipse autor in hoc eodem libello non longe a principio fateatur ac precipit, nullam uitę partem officio uacare debere, id quod etiam indicant sed³ ille literę, quas in extrema libelli parte apponere huius libelli concinnator a me

¹ Hdskr. har: hmoi, med Forkortelsestegn over, hvilket formenes at maatte oploses saaledes, som sket er.

² D. e. quoad.

³ Formodentlig Fejlskrift for: sex.

iussus est. Non tamen eo misi, ornatissime princeps, quod putarem quicquam in hoc contineri, quod tuam paternitatem, que summa tua est doctrina atque prudentia, effugiat, sed cum uoluissem pro meo summo in tuam amplitudinem affectu monumentum aliquod et pignus amoris apud tuam Cel. residere, nihil inueni, maxime cum magna dare munera ipsa facultas atque res meę non sinunt, quod et tuę autoritati grauius, et huic meę etati aptius fore existimarem. Quamobrem obseruandissime presul vehementer tuam paternitatem oro quesoque, ne hoc tam exiguum munuscum contemnas, sed ut pro summa tua humanitate, pro maximo illo tuo in nostram familiam amore, eo animo uelis suspicere, quo ad tuam Cel. missum est, hoc est amantissimo cupidissimoque. Preterea ut me cum tota nostra familia in tuam tutelam ac patrocinium uelis suspicere, summo studio obsecro obtestorque.

De Italia noui quod scribam nihil est, hoc unum tuam Cel. latere nolo, totam Italiam ardere bello, urgeri fame, uexari morbo, quibus quid amplius mali addi potest non sane intelligo.

Udkast i Kgl. Bibl., Ny kgl. Saml. 1301 e. Fol. Brevet er udateret, men er, som Indholdet viser, skrevet i Køln, formodentlig i Aaret 1527.

5.

Jhs.

Mynn ganske welillelig broderlig hellsen nw oc altid truelighen till-screffuit. Kiiere broder, ieg betacker ether storlichen for allt broderligt truye, i meg stadze¹ bewist haffue, skulle i altiid befinde meg goduillig thet at for-skylle aff allt, hwes vdi myn magt ar. K. b., troligen meninghe will ieg ether icke haffue fore vndholldet, ath nw i forganghen vghee dødhe end prest-mand hare vdi byen, som haffde hare i Sanctj Knwdt kircke eth gatt vicarie. Haffuer ieg thet forholldet at wille thet till inghen forsyghe, førre ieg tillforne wille haffue giffuit ether tillkiende; om i thet ære begherendis, skulle oc bør ether thet at være nermer end naghen andhen; therær till samme prebende end skiøn residencie; korn rentthe liggher till xl orter byg, iij orter rog oc iij orter haffuere, pendyne l marc for wdhen smør, swyn oc andhen smaa badhe och skyøne skoffue. Hare paa konde i met forste biwde meg ethers meninghe till, ther effther ieg meg gierne will retthe. Haffde ethers leglighet været, atj sellfuer kondt haffue kommet hidt till byen, tha haffde thet været meghet gott. Ther oc i thet icke begherendis are, tha will ieg vnde myn scriffuer Jorghen thet. Kiiere broder, slegt haffuer ieg icke willt ether forholle forre, men gierne i thes oc alle andre madhe gierne (!) gjøre allt, som ether lefft ær. Giorer well oc sigher myne brodhære mange gode natther, the som hoss ether till stade ære. Herrens naade oc friidt være nw oc altid met ether. Datum Otthense mandaghen nest effther Wor Ffrue dag natuitatis [⁹/₉] aar etc. mdxxxij.

Knudt Gildenstern etc.

¹ Retskrivningen i dette muligvis egenhændige Brev har flere Besynderligheder, navnlig anvendes jevnlig a for e eller o.

Udskrift: Erlig oc vellbiwrdig mand Jorghen Gildenstierne, myn kiiere broder, truelig till eghen handt.¹

Orig. med Segl (med Gyldenstjerne-Vaabenet, hvorover Bogstaverne H. K.) i Geh.-Ark., Topograf. Saml., Odense 157.

6.

1532, Vor Frue Aften Conceptionis [7/12]. (Gottorp.) Kong Frederik giver Jørgen Gyldenstjerne, kgl. Sekretær, Præsentats paa Fangel Kirke i Næsbyhoved Len, «dog med saa Skjel, at han skal skikke og sætte der en god, forstandig og lerd Kapellan, som efter den hellige Skrifts Lydelse kan prædike og lære dennem, udi samme Sogn boendis ere, deres Sjæles Salighed uden menneskelig Paafund og uchristelige Ceremonier, og der til med gjøre dennem al den tilbørlige Tjeneste, baade inden og uden Kirken, som en ret Sognepræst og Sjælesørger bør at gjøre sit Sognefolk udi i alle Maade».

Erslev og Mollerup, Kong Frederik I's danske Registranter, S. 340.

7.

1533, S. Hansdag [24/6]. (Ribe.) Peder Ibsen skriver til Jørgen Gyldenstjerne, Ærkedegn i Ribe², og sender ham efter Forlangende nogen Fisk (Villinger, Rokker og Skuller) og gjør ham derhos Regnskab for noget Korn, som han paa Ærkedegnens Vegne havde oppebaaret af Brøns Sogn.

Orig. i Kgl. Bibl., Saml. til Adelens Hist., Fasc. 26, Nr. 79.

8.

Post commendationem S. etc. Som i meg nw tilskrifue, kiere mester Anders, at thet er edher till videndes vorden, at jeg skulde haffue indthagit ethers prouesterij heer i Otthense etc.³, ther om giffuer jeg edher kierligen at

¹ Da Jørgen Gyldenstjerne modtog Broderens Tilbud om det ovennævnte Vicariat i Odense, gav Overtagelsen deraf Anledning til, at han kom til at tilbringe den største Del af sit øvrige Liv i denne By, skjønt han senere fik større Forleninger andensteds. Af Kancelliets Brevbøger 1551—55, S. 118 ses, at det var det af Biskop Mogens Krafft i sin Tid stiftede Vicariat, som Jørgen Gyldenstjerne fik. Under 1. Maj 1548 findes efter hans Begjæring udfærdiget en kgl. Transsumpt af Stiftelsesbrevene paa det nævnte Vicarie, som derved ere blevne bevarede for Eftertiden. Transsumpten er aftrykt i Danske Mag. II, 16—22, ledsaget af Oplysninger om Vicariegodsets senere Skjæbne.

² Den 29. Sept. 1532 havde Jørgen Gyldenstjerne, kgl. Sekretær, faaet kgl. Livsbrev paa Ærkedegnedømmet i Ribe Domkirke efter Mester Claus Gørtzs Død, som sidst havde haft det i Forlening, med Emerlev og Brøns Kirker samt al anden Rente og Herliged (Danske Mag. IV, 167—8). Af Frederik I's Registranter, S. 334, ses, at den kgl. Sekretær Hr. Laurits Ølmand to Dage tidligere havde faaet kgl. Præsentats paa samme Præbende. Formodentlig har han da afstaataet sin Ret til Jørgen Gyldenstjerne. (Jvfr. Ny kirkehist. Saml. I, 391—2.)

³ I Danske Mag. IV, 168—70 findes et Brev, dat. Odense Søndag efter Vor Frue Dag Assumptionis 1533, hvorved Jørgen Gyldenstjerne, Ærkedegn i Ribe, indgaar den Overenskomst med Mester Johan Valkendorf, som havde kgl. Ventebrev paa Provstiet i Vor Frue Kirke i Odense,

kiendhe, at jeg samme prouesterij met thess tilbehöring circiter Martini festum nest forleden anammet, dog icke veldit meg ther tiill, men efther koninglig Ma^{atz} wor kiereste naadig Herris breff oc befalling¹ anammet jeg thett, edher icke ther met at vforretthe vdj nogre maadhe. Huor jeg thet icke samme tiidt anammet hagde, feligt² tha hagde thet en anden indthagit, som i eller jeg icke gerne skulde hagt seett etc. Item, som i scriffue om ethers store skade, affbreck oc modgang, i haffue lidt i thenne feyde, tha kiende thet Gudt, att thet er meg saare leyt aff alt myt hiarthe; i erre icke ene, thet bekierrez, theswær. Gudt kandt alting naadelige bedre. Item, som i scriffue ytther mere i ethers breff, atj setthe then loffue till meg, at jeg icke vill thage ether ethers prouesterij fraa eller giøre edher ther paa noghen hinder etc.; sammeledes atj motthe recke kon. Mat vor naadige Herre ethers tro thiennestehandt: tha, kiere mester Anders, i saa stoer loffue oc tro, i setthe till meg, jo saa stoer setther jeg till edher, oc end maa skee langt større. Oc hagde same tro oc loffue icke end verrit, jeg saa storligen setthe till edher, tha hagde jeg nøye³ befattith meg met same prouesterij, om jeg thet lempelige kunde haffue hagt [i] fordrag. Jeg haffuer icke veldelige thagt meg thet till, som edher er forsagt, efther som i scriffue. Jeg haffuer ingen magt at bruge voldt; huor jeg end then hagde, tha forbiude meg Gudt, at jeg skulde bruge voldt emodt then armesthe myn jemchristen, end sige emodt edher, som jeg altiid haffuer forseet meg møgit gott till, oc end sammeledis gjør i alle maade. Oc vill jeg met myne venner thet gerne forskylde aff all myn magt oc formwge. Item ther ethers leyligheds kunde saa haffue begiffuet seg, atj vdj egen person hagde kundt kommet hiidt, tha hagde jeg thet gerne seett; men efther thij i erre nw saa behindrit hoess vor naadige Herre, tha kandt jeg vell besiinde, atj icke nw kunde vdj egen persone residere, oc haffuer residentzen stoer hielp behoff; oc ther jeg icke hiidt hadde kommen, troer jeg, at hwn hagde ytthermre veritt forsatt, oc abelgorden forderffuet. Her skall tha, kiere mester Anders, verre en⁴ thet alderførste, jeg bliffluer saa tiill pass, jeg kandt reyse noghen steds, vill jeg giffue meg tiill edher, oc tha handle met edher ther om, saa skylden skall icke findis hoess meg. Naar i blifflue rett vndherwist i sagen, tha throer jeg edher saa vell, atj icke ville thette, jeg giortt haffuer, thage meg till stoer mistencke. At jeg skulde saa nw thette prouesterij antworde fraa meg till Her Niels Poelssen⁵ och ethers thiner Michell, som jeg haffuer

at naar den nuværende Besidder af Provstiet, velb. Mester Anders Glob, døde, skulde Valkendorf overlade sin Ret til Jørgen Gyldenstjerne, mod at denne siden aarlig svarede ham 120 rhinske Gylden af dette Præbende, saa længe Valkendorf levede. I Kgl. Bibl., Saml. til Adelens Hist., Fasc. 27, Nr. 148, findes et Udkast til denne Overenskomst, undertegnet: Henningh Valkendorff. Formodentlig har da denne affattet Dokumentet.

¹ Denne Befaling kjende vi ikke.

² D. e. maaske.

³ D. e. neppe.

⁴ D. e. end.

⁵ Var i sin Tid Biskop Knud Gyldensternes »in officiis sacris vicarius« (Scr. Rer. Dan. VII, 242. Danske Mag. II, 70).

anammet effther myn Herris oc Kongis befalling, setther jeg then loffue till edher, i icke vilde thet aff meg begere. Kiere mester Anders, bedher jeg edher ganske gerne offuer alt, atj ville thage meg thette tiill then besthe meining oc verre aldeles till freds ther om met meg, till saa lenge jeg kand komme edher till ords. Hobes meg till Gudt, vij ville tha vell fordragis ther om. Jeg vill giøre edher alt thet skeell, en christen mandt bør en andhen at giøre, huor i thet tiill godhe ville met meg haffue, oc altiid gerne giøre, huess edher leifft er. In Christo vale. Ottonia die Jouis proxima post Assumptionis due Virginis Marie [17/8], Anno etc. Mdxxxvij.

Georgius Gyldenstiern.

Udskrift: Eximio ornatoque viro, Magistro Andreę Glob, regię Ma^{atis} questori, amico suo plurime dilecto.

Egenhændigt Udkast i Kgl. Bibl., Saml. t. Adelens Hist., Fasc. 25, Nr. 32.

9.

Christiann met Gudts Nade vdualdt Konning tiill Danmarck och Norge,
Hertug vdi Slesuig etc.

Wor gunst thilforn. Wiider, at oss elsk^e Mesther Anders Glob, proffuest vdj Otthens haffuer weret fore oss och giffuit oss tilkiende, at hand icke agkter at forlade samme sit proffuesthie vdj Otthens, som hand haffuer rett till och vdj lang tiid haffuer haffdt vdj syn rolige besidningh, och hand aff hogborne førsthe konning Hans wor faderbroder (hues siell Gud haffue) er met forseedeit for thend lange tro tieniste, hand hannum och Riiget giordt och beuisdt haffuer; Och anseendis, at hand effther konning Hanssis død vdj konning Christierns och wor herre faders tiid och end nu dageligenn haffuer weret bruget och end nu brugis vdi wor och Riogens tienesthe, thaa bede wij eder och wille, atj lade hannum følge samme sit proffuestie met proffuesthe gaarden och alt anden herlighedt och rente och inghen hinder giøre hannum ther paa, vdhen hwes i kunde haffwe vdj hans myndne och met hans wilge¹. Her wiider at rette eder effther och lader thet ingelunde. Befalendis eder Gud. Schreffuit paa wort Slot Kiøpnnehaffn Sanctj Bartholomej apostoli dag [24/8] aar etc. mdxxxvij. Vnder wort signet.

Ad mandatum
domini Regis proprium.

Udskrift: Oss elsk^e Jørgen Guldenstierne, wor tro mand och tienere.

Orig. i Kgl. Bibl., Saml. til Adelens Hist., Fasc. 24, Nr. 24.

¹ Provstiet i Odense fik Jørgen Gyldenstjerne ikke nogensinde, men vel Erstatning derfor, da M. Anders Glob døde 1546. Under 14. Marts 1546 udstedte Kongen nemlig (i Aarhus) Livsbrev for Jørgen Gyldenstjerne paa 21 Gaarde i Fyn istedenfor Provstiet i Odense, som han havde opladt for Kongen, og hvormed Rigskansler Anthonius Bryske samme Dag forlenedes, idet der tillige bestemtes, at Provstiet fremtidig skulde følge Rigskanslerembedet (Danske Mag. 4. R. IV, 223).

IO.

Wy efftherscreffne Mickell Holm herritzfogett y Hwedding herritt, Per Trogelsßen y Astrop, Jess Nisßen ibidem, Søren Trogelsßen y Hagerwadt, Jeb Mortensßen ibidem, Symen Sørensßen oc menighe soghne mendh y Brønsße soghen gyører wittherligt y thette worys idmige breff oc kyerlige tylscriffuelsße etc. Kyere mester Jørgen, kan wy well troo, att ether er tyll wedendis wor- den, att her Cristen, ethers sacellann oc worys predicker oc selesørger, ackter fra Brønsße kyrke oc sogen; oc som wy nw forfare oc spøre kan, att han langtt tadt tylorne ether ther om tylscrfuett haffuer oc for syn trang wp- saffde for ether bode tyenisthe oc soghen, oc feck dog ingen beskedenhett eller scriffuelsße fra ether igen, moo ske forty att y ey ackte oc betrode thet att were hanss aluor oc fuld meningh, hwess alworlighett oc synd wy well forstande kan, bode mett rog seedh tyll prestegorden, som alt wsodhe och aff hannom wberørdt ligger, tysligesth mett flere støcker; thy han beklagett seg (som oc sandhe er), att han trengdis ther tyll, først forty han inthet haffde aff tynden oc rentte aff kyrken for syn tyenisthe oc arbeyde, oc syden forty han ey formotte att wpbigge prestegord, som nw flux forfalden er oc stoer hyelp behoffuer(!) haffuer. Hwilke beggy dele wy alle sore fortryder, oc en nw kyerlichen beder ether, kyere mesther, att y fører her en god raad wedh oc anthen selff personligt wylle komme tyll oss oc besyddé prestegorden hoess kyrken oc gyøre oss worys tylbørlige tyenisthe (som y oss pligtig er, effther thy y selff annamer oc wpberer korn oc tynden allene), tha wylle wy oc mett alle gode ether kierlien anname, oc y alle modhe oss saa emodh ether y kyerlighett oc dygd skycke, som børligt er. Heller oc ther som y thette ingenledis gyøre wyll, att y wylle beløne oc stylle thenne danneman, wy nw haffuer, att wy hannom y framtydt beholdher; andher wyll wy ey haffue. Efftherthy, kyere mester Jørgen, wy wfortrett wden alle forhynder w[d]gyffuer worys tyndhe (endog presten, oss dagelig tyener mett predicken oc Gudz ord oc mett stoer arbeydt oc møe y worys trangh oc sywgsengh, fanger ther inthet aff), thy tøckys osß, att wy skeer dobbeltt wrett, ther som wy ther offuer skall beladis mett en wndt, wlerdt, wonuittighe man, ther wy hwercken y kyrken, by eller omgengelsße er behyolpen mett, oc forty er wor tro saa god tyll ether, att y ocßaa wfortrett (effther alle skeell, werdzlig oc Gudz), ther som y ey selff wyll boo hoes osß, skaffe thet saa mett thenne danneman (wy wdy ethers stedh haffuer) fram y beholde moo, oc effther thy han skall (wppo ethers wegen) wockttte oc føde foren, att han oc motte (effther Sanctt Pouels oc Gudz egen ordh) yo nogett nydhe melck oc wuldh aff foren, oc men saa er, han planter oc wed mackt holdher (paa ethers wegen) Cristi wyngord, tha ladher hannom (som arbedher) nydhe oc edhe nogett aff fruchten oc wyn- ber mett ether; thy hwertt arbeder (seger Gud selff), som arbeder y werdzlig ting oc gerning, er yo werdh syn løen att haffue, møgett mere then, som arbeder wdy Gudz egen ord oc bigger paa then cristen kyrke; men saa er, att alle handwercke oc embedssmen, en tymberman paa en huss, en snedicker wppa en skab, en guldsmedt paa syn embede oc handwerck, kan fortyene theris

oc theris hostrves oc børns føde oc wppa en stackett tadt rigelig belønes, oc alt, som sodan embedss mendh tager, syønes oc seges well att were fortyentt oc wttgiffuen, hwy skulle then icky ocsaa (erlig oc redelig tyll syn hostrvis, folckys oc husses wpholding) belønes oc betallis, som dag oc natt, orlig oc sylde, skall were oss, wor hostrver, børn oc folck tyll redhe mett tyenisthe oc wmaghe oc ideligh (mett møe oc lyffs fare) waghe oc wockte (som Sanct Pouell seger) offuer worys sele for worys salighett. Thette motte yo, kyere mester Jørgen, were en hyertt ønck oc iamer, att nw Gud aff syn store node haffuer oss oc andhre (Gud were loffuitt) syn hellige ord oc euangelion sendt oc wndt, ther som thet (aff ether eller oss) skulle feyle eller forsømmes, hoess oss eller andhere, for ien from man att beløne, fforty tylforne wndher pauedom kwnde man saa mange beløne tyll Gudz oc meniskens fortørnelsße, dog wnder en wduorttes hellighet oc skyn for werden. Thette scriffue eller sege wy icky, att wy acktte ether ther mett att lære, men wppa thet wy wyl wppomonne ether then deel, y sielff well wedh oc andhre bør att lære. Och ther som y selff wyl bygge oc boo hoess oss y prestegorden, eller ey styllle oc beløne thenne danneman, som wy en nw haffuer, att han wppo ethers wegen, som alle korn oc rentte wptagher, her effther wyl tyene oss, tha nødis wy tyll att klage worys store brosth oc wretth, oss her wdy skeer, for worys aldernodiste herre K: Ma:, huess hygmegtig godhett wy wisselig søger wyl, oc saa well betroer hans myldhett, ther som y oss ey saa her wdy swarendis wordher, som oss gaffnligt er, att wy fattige folck ey beladis mett en wnd, wlerd man, men motte beholde then danneman, wy haffuer, oc att han effther K: Mat: ordinans oc kyrkeskick oc menige adels samtøcke motte fange syn redelig løen oc wp-hold for syn tyeniste oc arbedhe. Wy wyl, kyere mester Jørgen, ey alle haffue, hwo y oss sende wyl, men hwem wy y sandhett wedh oss gaffnligt er. Bedendis ther offuer ether paa thenne tadt kyerligh, att y giffuer hannom syn fortyentt løen oc legge hannom saadantt løen oc rentte tyll, saa han kan seg ther aff holde redelig; han blifuer well, ther som wy hannom slipper, thenne kyrcke for wden (som han ganske lydett aff haffuer) forseetth met rentte oc kyrcken; men wy hwercken kan eller wyl hannom slippe. Och at y wylle hyelppe, at preste gord kwnde blifue wpbiggett, som syden well wedh macktt holdis kan. Wy giffuer well sodantt tyndhe oc rentte tyll prestegorden oc presten, att Gud oc menighe skeelss man bekynde kan, att thet ey er wor skyld, att presten forarmess, oc gorden nedherfalder. Presten, som wy haffuer, skall alle tadt wdy sodantt en soghen haffue stoer arbeyde oc vmaghe, som y selff well formercke kan etc. Kyere mesther Jørgen, bedher wy ether gerne, att y beramer alle tingh tyll worys salighett oc gaffn, som wy ether well tyll alt gott betroer, oc giffuer oss wyss en god sandh scrifftelig genswar (mett thenne worys bod), huad y wyl her wdy emodh oss oc presten gyøre, fforty wy moo yo oc nødis tyl betiden att forsee oss om en god presth, ther som y (ther rentten oc kornen tager) thet ey gyøre wyl, som oss gaffnligt er. Ether her mett then hemelske Gud alle tadt befallendis. Jtem att thette er worys kierlige scriffuelsße oc tysligesthe worys oc menighe soghne mendz idmighe

bøn wdy thenne worys sag oc trangh, tha ladhe wy forscreffne mend mett menighe soghne mendz raad oc samtocke tricke worys indzegell nedhen paa thette worys obne breff. Jtem er thette worys scriffuelsße aldelys screffuen oc gyørdt wden her Crestens ya oc befallingh etc. Giffuett y Brønsße søndag post Martinj episcopj dag [16/11] anno etc. 1539¹.

Bag paa: Brønntz sogenn mennd.

Orig. med sex paatrykte Segl i Geh.-Ark., Topograf. Saml., Brøns 1.

II.

(Udateret.) Et latinsk Poem paa tre Foliosider, med Udskrift: «Insigni nobili viro Georgio Auristellano; pio ac iusto amico vbique Christi, nec non doctissimo». Digtet, der er af religiøst Indhold, er uden Underskrift, men ender med en Bøn til Jørgen Gyldenstjerne om Understøttelse til Fortsættelse af Forfatterens Studier.

Orig. i Kgl. Bibl., Bøllings Brevsamling. Haanden, hvormed Digtet er skrevet, er neppe dansk.

I2.

Præbenda magistri Georgii Gillinstiern, conscripta anno dominj mdxl².
Herresta (1 Tjener).

Brunstorp (1 Tjener).

Sestorp (2 Tjenere).

Lundt, ecclesia beate virginis.

Residentia iij marc tiil paaske. (Samt desuden sex Jordskyldsvaaninger i Lund, der hver aarlig gav en lignende Afgift.)

Udenpaa: 1541 Januarij Jürgen Güldensternnes kanicke gods.

Orig. Optegnelse i Kgl. Bibl., Saml til Adelens Hist., Fasc. 25, Nr. 161.

¹ Ovenstaende mærkelige Andragende fra Menigheden i Brøns første langt om længe til, at Jørgen Gyldenstjerne d. 9. Novbr. 1540 paa et Møde i Haderslev, hvor Udsendinge fra Brøns tillige med Kapellanen Hr. Christen Gregersen vare tilstede, i Overværelse af Borgskriver i Haderslev Johannes Johannis og M. Anthonius Keyser, Superintendent og Kirkeherre sammesteds, afsluttede en Kontrakt, hvorved han indrømmede Kapellanen, foruden Præstegaarden med dens Tilliggende, endvidere c. 50 Tdr. Byg af Sognets Tiende (Danske Mag. IV. 171—2). Denne synes imidlertid ikke at have været tilfreds med dette Tillæg, i alt Fald forekommer ikke længe efter en anden Kapellan i Brøns, med hvem Menigheden var lige saa utilfreds, som den havde været vel tilfreds med Hr. Christen Gregersen. (Se nedenfor Nr. 16. 17. 18. 20.)

² I Aaret 1532 havde Magister Georgius Gyllenstiern af Aage Ibsen (Sparre), udvalgt Årkebiskop i Lund, faaet Kollats paa et Kannikedømme i Lund, der var ledigt ved Erik Ottens Resignation. Mag. Henning [Albertsen] modtog paa J. Gyldensternes Vegne Investituren (Danske Mag. IV, 165—6). Dette Kanonikat afstod Jørgen Gyldenstjerne inden sin Død til sin Brodersøn Henrik Mogensen Gyldenstjerne, der siden med kgl. Bevilling af 21. Marts 1558 oplod det for sin Broder Frants Gyldenstjerne (Danske Mag. IV, 166—7, hvor dog den paa Orig. i Geh.-Ark. forefundne Underskrift: «Relator M. Henrik Bruchhoff, Kgl. Maj. Prædikant» er udeladt).

13.

Menige capitell vdj Aarhus giør witherlygt ffor alle medt thette wor obne breff, aar effther Christj byrdt mdxlj, loffuerdagen nest ffor ffastelaffns søndag [26/2], ware wy fforßamlitt vdj Aarhus capitell huß att høre enn sag vdj retthe emellom welbyrdig mendt Knudt Guldenstiern paa thenn ene side oc Jurgenn Guldenstyern paa thenn andenn side om Agrij prebendt oc canickdom, som the om thretthe; oc møtte erliig oc ffornumstig her Moritz Morthen-szenn, almyndeliig officialis wdj Aarhus stiift, ßom er ffor^{ne} Jurgenn Guldenstierns fuldmyndig procurator, oc ther beuisthe, att for^{ne} Knudt Gyldenstern war logliig steffnett oc kallitt att møde wdj retthe, oc beklagitt ßeg, huorledis att for^{ne} Knudt Guldenstyern haffde tagitt seg for^{ne} Agrij prebende till emodt dom oc rett capitells frijhedt oc emodt kon: mats: beskermelße breff, ßom the oc capitell haffue; oc beuisthe, att for^{ne} Jurgenn Gyldenstyern war logligenn tillkommett samme prebende bode resignandtz oc collatz ther paa, oc sidenn haffde giordt fuldt oc alt vdj capitell effther theris statuthers lydelße, ßom handt oc beuisthe, oc haffde thett y synn roligenn beßidelße vdj nogre aar. Oc satthe vdj retthe, om samme prebende burde att blyffue hoes Jurgen Guldenstyern, oc handt thett att nyde medt synn ffryhedt, som the andre dannemendt y capitell nyde theris, saa lenge att Jurgenn Gyldenstyern heller oc handt paa hans wegne steffnis vdj retthe oc winder ham thett aff medt dom oc rett, oc icke saa tagis weldelig ffraa ham emodt kon: mats: beskermelße breff oc capitells ffryhedt; oc begerde endeligen dom ffor ßeg. Ther tyll swaridt Benthe Norbye oc ßagde, att Knudt Gyldenstern icke wilde møde paa thenn tydt vdj retthe, oc sagde, att handt haffde schreffuidt capitell swar till paa thenn steffning, oc bleff samme hans breff lest, lydendis, att handt bekende seg att were kallitt att skulle møde medt hues breffue oc bewisning, ßom handt haffde paa Agrij prebende oc trøste att wille fforsware thett medt, oc gaff tylkiende y samme synn schriffuelße, att handt kunde icke ßaa korte-ligenn betencke sig, menn handt haffde altiidt hørdt, quod par in parem non habet imperium; huad breffue, rett oc rettighet handt haffde tyll samme prebende, haffde the icke behoff att bespørge ham om, medt fflere ordt, som ßamme breffue indeholder etc. Tha begerde wy welburdiig mendtz raadt, huadt wy schulle giøre y thenn sag, som war Peder Ebeßen kon: mats: beffalingsmandt vdj Aarhus styfft, mester Mattis Lang superintendens ibidem, Christen Stygge till Randrup, Hans Rostrup till Ristrup, Hans Stygge höffuitz-mandt paa Silckeborg, medt fflere. Ock tha effther wor oc capitells ffriheder oc kon: mats: stadffestels oc beskermelße breff, ßom wy ther paa haffuer, oc ßagens leylighedt sagde wy ßaa ther ffor retthe, att ffor^{ne} Jurgenn Gyldenstyern bør att nyde oc beholde ffor^{ne} Agrij prebende oc kanickdom oc strax thett att anname, nyde oc beholde effter hans collatzis lydelße, oc Knudt Guldenstiern att were samme prebendt vbeuardt vdj alle maadhe oc staa till retthe ffor hues handt haffuer ßaa tagitt emodt kon: mats: beschermelße breff oc capitells ffriihedt; oc ther ßom Knudt Guldenstiern kender ßeg nogenn rett eller indgang att haffue till for^{ne} Agrij prebende, tha steffne ßeg Jurgenn

Guldenstiern eller hans myndig procuratorem y retthe ffor theris tilburdig dommere, oc tha gange ther om saa mögitt, som rett er, etc.

Paategnet: Capitels breff aff Aarsß.

Gammel Kopi i Geh.-Ark., Topograf. Saml., Aarhus 33.

14.

1541, Oktober (mellem 18. og 23.). Peder Norby¹ og Hr. Niels Pedersen [Sognepræst] i Nyborg² udtagte kgl. Stevning over Jørgen Gyldenstjerne og flere Adelsmænd for en Dom, de have afsagt i en Trætte mellem dem og Hr. Verner Albretsen [Grotthe]³ angaaende tvende Vicarier [S. Mortens Alter i Vor Frue Kirke og S. Karine Alter i S. Albani Kirke] i Odense⁴.

Danske Magazin 3. R. VI, 311.

15 a.

Brøderligen kierligen helsßen altiidt tilschreffuitt met wor Herre. Kiere Gabriell, kiere broder, motthu wetthe, at wy alle ßamen haffue beffallett wor Broder Mogens nogne ærende, som hand paa allesß wore wegne schall giffue teg tilkiende. Bettendis teg k^{en} alleßamen, atthu there wdindhe willt betrou hannom, lighewiis som wy alle tilstede waare, oc ramme allisß woure gaffn och besthe there wtj, som wy teg tiltroendis ere. Her meth teg nu oc altiid then almegtiste Gudt befallendis. Screffuit paa Bygholm, Søndagen nest effther conuersionis sancti Pauli [29/1] anno etc. 1542.

Knutt Guldenstiern.

Jurgen Guldenstiern.

Otte Guldenstiern.

Christoffer Guldenstiern⁵.

Udskrift: Erlighenn och welbürdighe Mandt Gabriell Güldenstiern, Höffitzmandt paa Ørom, wore kiere Broder, kierligen tiil egen handt.

Orig. i Kgl. Bibl., Saml. til Adelens Historie, Fasc. 25, Nr. 34.

¹ I Registranten staar Norbjerg; men at der skal læses Norby, ses af Ny kirkehist. Saml. V, 503—4, hvor en tidligere Dom i Sagen er meddelt.

² Om denne Mand, som var af Adel, se Saml. til Fyens Hist. og Topogr. IX, 176.

³ Han betegnes andensteds som perpetuus Vicarius til S. Martini Alter i Vor Frue Kirke i Odense og Sognepræst til Holt Sogn i Nedenæs i Norge (Ny kirkehist. Saml. VI, 715).

⁴ Jørgen Gyldenstjerne findes 1546 et Par Gange af Kongen beskikket til, i Forening med andre «gode Mænd», at dømme i Retssager (Danske Mag. 4. R I, 212. 244). 1543, 17. April, nævnes han som nærværende i Odense ved Afsigelsen af en kgl. Rettertingsdom (Ny kirkehist. Saml. VI, 243), ligeledes Lørdag før Cantate 1546 (Rosenvinge, Gamle danske Domme, I, 95).

⁵ Alle Navnene ere skrevne med samme Haand som Brevet (ikke Jørgen Gyldensternes). Samme Dag og Sted, ovenstaaende Brev affattedes, udfærdigedes ogsaa et andet, hvorfed Jørgen Gyldenstjerne overdrager den Del, som ham i Bygholm og Horsens er tilfalden efter hans Fældre, til sin Broder Otte Gyldenstjerne for 290 Gylden (Danske Mag. IV, 173).

15 b.

1542, Torsdag efter Canuti Regis [13/7]. (Odense.) Christoffer Gyldenstjerne afslutter Mageskifte med sin Broder Jørgen Gyldenstjerne, saa denne faar en Gaard i Hvellinge, hvorimod han afstaar to Gaarde i Husby i Vends Herred¹.

Orig. i Kgl. Bibl., Saml. til Adelens Hist., Fasc. 25, Nr. 147.

16.

Gratiam et pacem Dei per Christum. Kiere Mester Jørgen, herre oc synderlige gode wen, som i screffue meg til, saa haffuer ieg det alrede giort. Foruden det ieg aff begyndelse haffuer forfaret, at Her Christern Mattsøn er icke saa wanuittig, at han burde at were foractet aff nogen vlerd almow elder forskut vdaff kirckens tienste, saa forscreff ieg ham dog hiid til meg, strax efter ieg fornam slig vuillighed i almowen aff Brøns til ham, oc offuerhørde ham met flitt, oc fand ham at were icke den ringeste. Oc for eders scriffuel-ses skyld wil ieg endnu gjøre der vdj ydermere, oc forhandle ald ting til det beste. Bønderne haffuer ieg taget met orde oc opsætt ald ting intil Jull i et got beraad, oc her forinden haffue de loffuet at lade eder fylge tienden oc anden deel, som i pleye at haffue der vdaf. Konde wij stille folket til fridz, da tyckes meg got were, at det bliffuer, som giort er. Men kand det icke bliffue vden oprør oc klagemaal, da siunes meg raadeligt, at wij screffue icke altho strengelig, som wij haffue rett til, men achte huad Paulus siiger: Libenter sufferte insipientes, cum sitis sapientes. Der er een merckelig almow i Brøns, oc de ere meget eendrectelig paabondene vdi vuillighedt emod Her Christern. Saa haffuer ieg oc seet Her Christerns wilkor, ham nagger² intet vden for megen kede³. Icke wilde jeg holder, at eder elder eders effterkommere skulde skee nogen skade. Vale Ripis die Lunę ante Simonis et Judę [22/10] Anno 1543.

Johannes Taussen.

Udskrift: Ingenuo viro Georgio Gyldensterne, Domino suo et amico inprimis dilecto.

Orig. i Geh.-Ark., Topogr. Saml., Ribe 38.

17.

Voris kierlige thienisthe mett alle woris formuffue etc. Kyære Mesther Jørgen, som y scriffuer oss tiill om ethers korntyendhe att were forholdhen,

¹ Et Mageskifte fra 1540 mellem Jørgen Gyldenstjerne og hans nævnte Broder findes meddelt i Danske Mag. IV, 170—1. Disse Mageskifter gik ud paa, at Christoffer Gyldenstjerne søgte at samle sit Gods omkring Iversnæs (nu Wedellsborg).

² D. e. nager. (I Ny kirkehist. Saml. III, 32 er foreslaaet en anden Læsemaade til dette Sted, hvilken dog, vel beset, maa forkastes.)

³ Kede (af kaad), sandselig Lyst og Glæde (se Molbech, Dansk Glossarium u. Kæde).

skulle y icky saa tro, att wy tiill thenne dag oc tiidt nogett aff ethers korn tyendhe beholden haffuer hoess oss, men er alle tiidt bodhe aff thenne forgangendis sommers grødhe, som till forne, redeligt oc well wdkommen, oc tiisligesthe wttj framtiidt trolighe (som tiilbørligt er) wiille ocsaa gerne ladhe thet følghy, forhobendis forthy, att ethers eghen godhett icky beladher oss mett thend mand, oss icky gaffnligt er. Oc ther tiill betro wy ether wisselig att skicke ether saa wttj, som y for Gud almegtisthe forsware wiill, oc oss paa woris salighett gaffnligt er. Ethers godhett her mett then euig Gud alle tiidt befallendis. Screffuitt y Brønsße paa sanctj Seuerinj dag [23/10] Anno etc. Mdxliij.

Michell Holm herritz fogett y Hweding herritt
oc menighe soghen mendt y Brønsße soghen.

Udskrift: Erlige oc welbirdighe mandt, Mesther Jørghen Gyldenstiern,
Erchideghen tiill Riber domkircky, k^{en} sendis thette breff etc.

Orig. i Kgl. Bibl., Saml. til Adelens Hist., Fasc. 26, Nr. 82.

18.

Christiann mett Gudts naade Danmarckis, Norgis, Wendis oc Gottis konning etc.

Wor gunst tiilfornn. Wiidt, att menige sognemend wdij Brøns sogenn haffue hafft theris fuldmægtige her hoes oss oc beclage thennom, att thu haffuer satt oc flyett thennom en sogneprest, som er wdueligh. Thy bede wij teg oc wille, att thu sielff personlichen giiffuer teg tiid oc mett Superintendentens raadt oc sambycke setter thennom en sogneprest, ther er duelig for en sogneprest, oc superintendenten kender ther goedt for. Her wiidt att rette teg epther oc laddt thett ingenlunde. Beffalindis teg Gud. Schreffnit paa wortt slott Rendesborg søndag nest epther Sancte Dorethee dag [10/2] Aar etc. Mdxliii.

Wnder wortt Signett.

Udskrift: Oss elsk^e Jyrgen Gyldenstiernn, Erchedegen wti Ribe Domkircke

Original med Segl i Geheimearkivet.

19.

Salutem ac animum obsequendi deditissimum. Kicre Jørgen Gyldenstern, synderlig gode wen, tacker ieg ether gantske kierligen och gerne for alt gott, besynderligen for sisten, ieg war hosß ether, och i tha bewisthe meg stor weluilihedt, dog vdj alle made wforskylth och som en arme wbekiednt mandt hosß ether. Hwilket ieg aldrigh wille haffue forglempet. Men Gud scall width, att ther som thet war vdj myn formwe, att ieg thet kunde vdj nogen made fortienne, tha scall i findhe megh ther till aff alth mytt hiarthe och synde gantske weluilih. Dogh ieg well haffue fornwmmet, siden ieg sisth war hosß ether, att manghe haffue ther mægthiblant fördt, att ieg schulle were then, som ether schulle wille skylie fra ethers prelature och renthe her vdj Ryber

domkircke, som ether forlenth er. Gud scall wideth och were myn widnesbyrdt, att ieg thet aldrig giordt haffue. Men ieg wille meg i then sagh met løße ordt icke aarsaghe, men wille meg mett breff och zegell saa wndskylde, nar Gud wille wndhe meg att kome ether till ords, attj scall finde meg ther vdj gantske orsageth, och thet icke alenesth mett rynge witnesbyrdt, men mett Ko^e mattz. eghen breff och zegell¹, saa ieg inthet wisthe ther aff, førre ieg worthé ther till eskett. Kan ieg thet icke bewiße, tha wille ieg aldryg wenthe meg gott aff ether eller aff nogre ethers wenner i alle myne daghe, men wille were then mandt, som meg (for ether) er paasagdt. Men kiere Jørgen, som ether well wittherlicht er, tha haffuer Ko^e matt. wnth meg sytt breff paa alle then iurisdictze vdj allt Synderiutlandt, icke alenest vdj ethers erckedegen dom, men ocsaa vdj andre herridther, som aff gamble tadt haffue leyett wnder Ryberstigt, och haffue ther fra werett vdj mange langhe aar till nw paa thenne tadt². Hwilket ieg well hagde giffuet ether tilkiendhe sisten wij war sammen, hagde thet icke werett meg forbodett och radt, att ieg thet icke giøre schulle. Men myn kiere Jørgen, end dog ieg haffuer Ko^e mattz. breff paa same Jurisdictiē, tha wille ieg ey vdj nogen made were ether eller nogre godemandt wnder øgne eller till skade paa nogen syn rettighedt, hwar ieg thet flye kan, end møget myndre myn wedherlighe. Ther for, kiere Jørgen, er thet saa, att ethers syndt och wilie falder till (efftherthi i icke acther her att residere personligen), atj anthen wille resignere meg same ethers prelature, effther then leylighedt, som seg ther nw om begiffuer, och anamme aff meg en erlig och skielig skienck ther for, holder och i wille eligere meg in filium et coadiutorem in vita et successorem post mortem, si visum fuerit Deo vos ante me mortem oppetere, quod tamen ipsi Deo relinquendum, qui nobis terminum, quem preterire non poterimus, constituerit. Helder och om ieg bliffluer ethers procurator irreuocabilis, quoisque ambo vixerimus, och i giffuer meg ther aff for myn wmagh, hwadt ether siwnes redelicht; holder vdj hwes made i thenne sag selff aff ethers gode och wiße forstandt best betencke kan. Jeg wille wdj alle made skicke meg her vdj effther ethers egen gode tycke, saa møget meg stor att giøre. Er thet forthi saa, att nogre aff tisse wilkor befalder ether, tha beder ieg ether kierligen och gerne, atj ville biwde meg eth ordt tilbage mett same budt, hwadt ethers menyng och wilie er; tha wille ieg ther gerne skicke meg effther och kome till ether strax effther poske, om thet er bewenth, att handle her wider om, forhobendis, att wij well wille her om forlighes; i scall aldrig bekome nogen, ther scall giøre ether større skeell, end ieg giøre wille; atj forthi wille giffue meg eth endelicht antwordt, hwor effther ieg meg rette kan, och om ieg scall kome till ether eller ey. Ther som ieg vdj nogre made kan were ether till wilie oc tieneste, tha scall i haffue att rade och biwde offuer meg som offuer ethers egen dagelig tiennner. Ladt myne wuenner sighe meg paa, hwadt thennom luster, thi scall dog aldrig offuer kome meg mett nogen

¹ Jvfr. Kirkehist. Saml. 3. R. I, 64.

² Jvfr. Mester Thomas Knudsens Beretning om Forholdene i Tørninglen i Reformationstiden (Barfod og Rørdam, Kirkekalender for Slesvig Stift, I, 177—80).

skeell. Valete in gratia Dej fēlicissime. Ex Ripis ipso die Gregorij [12/3] anno mdxliijj.

Tuus ad queuis vota paratissimus
Joan: Vibergius, Cano: Ripensis.

Udskrift: Nobilj ac Magnifico Viro, Georgio Gyldensternn, Ecclesiæ Ripenn: archidiacono, Domino et amico suo obseruandissimo¹.

Orig. med udvendig Forseglung (hvori staar I. V.) i Kgl. Bibl., Bøllings Brevsamling.

20.

Wenlig oc kierlig Helsßen forsend met wor Herre. Wedhe maa y kierre Jøren Gyldhenstiern, besønderlig gode wen, at thet er myn kierligh bøn och beghering tyl edher, at y will wel giøre oc handele y thet besthe met thesse ij dannemend, som wy sendhe tyll edher om then prest, wy er tretachting met, at wy mathe blyffwe hanom qwit; oc bedhe wy edher, kiere Jøren, at y ramer woris beste y thenne sag, tha schulle wy weselig ramme ethers besthe igien met thiendhe oc børdh oc alt andith, hwes oss tyll kommer y alle made etc. Ydher mere, kiere Jøren, bedher wy edher, at y wille scriffwe Mesther Hans Tawssen, at hand wille met edhers radh oc willj hielpe oc oss tyll en andhen dannemand, ther oss gawenlig kand were oc oss nyghes met, och at y wille giøre som en erlig dannemand oc hielpe hanom met ßaa møget, at han kunde nerre segh met, tha schulle wy wesselig giøre hanom alle thend erre oc dydh, ther oss bør at giøre. Item hwad somhedtz (!), kiere Jøren, thesse ij dannemend handele, lowe oc tylssyge edher, thet schall holdis, ther wil ieg were edher wes oc godt for. Men nu ycki mere, men ether Gud beffallendis tyll ewig tyd². Datum Hagerwad wonsdag effther Reminiscere [12/3] a° 1544.

- Myckell Holm.

Udskrift: Hederlig oc werdighe Herre, Jøren Gyldenstern vtj Fyn, erckidien vtj Rybe, kierlig sendis thette breff.

Orig. i Kgl. Bibl., Saml. til Adelens Hist., Fasc. 26, Nr. 80 (Haanden, hvormed Brevet er skrevet, er en ganske anden end den i Brevet Nr. 17.)

21.

1544, S. Laurentii Dag [10/8]. (Odense.) Eline Gøye til Sandagergaard, hendes «Svoger» Mourits Emicksen til Refsø og hendes Søn Henning Qvitzov

¹ Den i ovenstaaende Brev indledede Underhandling førte til, at Jørgen Gyldenstjerne mod en aarlig Pension oplod Åerkedegnedømmet for M. Jens Viborg. Deres Overenskomst blev stadfæstet af Kongen i et Brev, dat. Odense, Lørdag efter Bartholomei dag 1544 (Danske Mag. IV, 173—74).

² Den utrolige lhærdighed, som Menigheden i Brøns havde lagt for Dagen for at sikre sig en Præst, den kunde være tjent med, synes endelig at være kronet med et heldigt Udfald, idet den tidligere nævnte Hr. Christen Gregersen, med hvem Menigheden var saa vel tilfreds, er vendt tilbage. Ifølge Wiberg, Alm. dansk Præstehistorie I, 236, døde han nemlig 1558 som Præst i Brøns, og efterfulgtes af sin Søn Hr. Gregers Christensen, der var Præst her i 56 Aar og døde 1614 (Treschow, Danske Jubel-Lærere, S. 291).

til Lydum have «bevilget» (ɔ: formaæt) ærl. og velb. Mand Jørgen Gyldenstjerne til at sige god for dem hos Knud Gyldenstjerne til Tim for 160 Ja-comsdaler Hovedstol og 11 [Daler] Rente. Holde de ikke ham uden al Skade, ville de inddrage til Hans Friis, Borgmester i Odense, indtil han er betalt.

Bag paa: Jørgen Qvitzovs Arvinger.

Orig. i Kgl. Bibl., Saml. til Adelens Hist., Fasc. 25, Nr. 160.

22.

1544, Fredagen næst efter S. Bartholomei Dag [29/8]. (Odense.) Jørgen Gyldenstjern sælger, skjøder og afhænder til sin Broder, Gabriel Gyldenstjern til Reffstrop, og hans Arvinger følgende Gaarde og Gods: 2 Gaarde i Sønderholm, Hornum Herred, 1 Gaard i Hornum, 1 Gaard i Sulsted i Vendsyssel, 1 Gaard i Yrup i Horns Herred, der bl. a. aarlig skal yde en Tønde Salt, 3 mindre Ejendomme i Nibe, hvoraf den ene aarlig yder 1 Tønde Sild, og endelig 4 Steder paa Gjøl, hvoraf de to hver aarlig yde 1 Fjerding Sild. For dette Gods har han oppebaaret «fuldt Værd efter sin egen Vilje og Nøje¹». Broderen, Christoffer Gyldenstjern til Iversnæs, var tilbedet at medbesegle Brevet.

Jørgen Gyldensternes egenhændige Udkast i Kgl. Bibl., Saml. til Adelens Hist., Fasc. 26, Nr. 77.

23.

Myn wilig tiennest altidt forsentt mett Gud. Kiere Jørgen, synderlig godhe wen, tacker ieg ether kierligen och gerne for alt gott, besynderligen for sisthe ieg war hosß ether, huilkit i scall altidt finde meg gantske weluilig till att forskylde aff alle myn ytherste formwe. Kiere Jørgen, schreff i meg siisten till om eth halt twsyn hwillinghe och nogre rockell och ij tønder Hamborger øll etc. Saa sender ieg ether nw ij korther hwilling, som meg hobes gode scall were, som ieg kiøpte for iiiij daler, och ther till eth korther kiøpt for ij daler, thi her stodt icke rockell till att bekome, thi ethers schriuelße icke kom meg tillhende førre end paa then fierde marckynds dag, och tha war fysken alt forflydden; men xx rockell sender ieg ether, som ieg matthe ladhe henthe vdj Brønße sogen for j marc lubsk, och kunde ther icke fleere bekomme, thi tiden war alt forloben mett then fysk. Wille Gudt spare osß bodhe till eth andet aar, tha biwder meg till om myttsomer, hwadt i wille haffue for fysk; tha kandt man bekome hwadt man haffue wille for fyske och møget letther kiøb; tha scall ieg ingen wmag spare ther om. Wille i och haffue ij tønder salt fyske her effther till wdspysningh, thi thet møget forslaer vdj stegerßett, tha biwder meg till. Samledis sender ieg ether ij tønder Hamborger øll, tøn-

¹ I et ældre Brev, dat. Iversnæs, Søndag efter Allehelgensdag 1530, havde Gabriel Gyldenstjerne tilskjødet Jørgen Gyldenstjerne to hin i Sødkendskiftet efter deres Fader, Hr. Henrik Knudsen, tilfaldne Gaarde i Fyn (1 i Ejby i Vends Hrd. og 1 i Frøbjerg i Bog Hrd.), for hvilke han havde oppebaaret «fyllesté Wederlagh ephter myn eghen Begerdhe» (Danske Mag. IV, 163—4).

den till v marc lubsk; thi her haffuer inthet werett førre end nw, ther gotth haffuer werett. Jeg matte och nw haffue fanget j marc lub, bedre kiob och werre øll. Mett tiden blifuer her dog bedre kiob. Sender ieg ether och j amme wyn, then alder beste ieg kunde bekomme, for sex daler, opfylt emeden ther kundhe gange eth drobe vdj, och thet ther gott er. Her Hans Tieloß haffde kiopt ether en heell amme till, sisten han war her hosß meg, for xij daler, och tha ieg smachte wynen, tha schulle i icke haffue giffuit ther ij daler fore; thi lodt wij thet betemme. Jeg haffde nw gerne sendt ether en heell amme, haffde ieg kundhe haffue fanget then till kiobs. Nar skiben gjøre nw en reyße til Hollandt, saa kommer her noch. Wille i siden haffue enthen wyn eller Hamborger øll, klede eller andet, tha biwder meg till, tha wille ieg gjøre ethers beste, som thet gialth meg selff paa. Ethers egene tienere haffuer offuerwerett thenne kiob; haffde ieg kunde haffue giordt thet letthere, thet schulle well haffue skeedt. Tager icke till wuile, att thette kommer saa syldig fram, thi thet icke stodt førre till att bekomme; thet haffde och werett framkomen en v eller sex dage tillforne, haffde ethers tiennere icke werett saa wuilige. Jeg kunde icke dryffue thennom affstedt tillforne, thi thi menthe, thi haffde icke møget medt meg, wden thi haffde hørdt ethers breft, att thi schulle lywde meg paa ethers wegne. Thet maa i och sendhe meg mett thet fyrste, om ieg scall kome thennom nogenstets, thi thi ere møgett gienstrydighe. Giører ieg altidt gerne, hues ether lefft till wilie och tiennest were kan. Valete in Christo felicissime. Giører och well och siger Seuren Schriffuer och Studen¹ myn eskelig (!) offuerrichedt myn tienest och mange godenatther. Ex Ripis 5^{ta} feria post Michaelis anno xluij.

Tuus Jo: Vibergius
archi: Ripensis.

Udskrift: Erligh och welbyrdig man Jørgenn Gyllensternn, syn besyn-
derlig godhe wen, kierligenn tiillschreffuith.

Orig. i Geh.-Ark., Topograf. Saml., Ribe 72.

24.

Copia aff twende breffue, som Mester Jens Wiiborg fick paa myne thienere i Fardup ßogen, oc Las Perßens høstrues [hemmel] paa the daler, Hans Jonßen wtgaff.

Jeg Jørgen Gyllenstiern gjør wittherligt mett thette mit opne breff, att nogen tiidt ßiidhen forledhen wnthe ieg oc tillodt, att Hans Jonsßen wtj Nørrefardup motthe opbygge itt stycke hwß wtj for^{ne} Nørrefardup wdt till gadhen paa myn grundt oc egendom. Oc handt ther for gaff oc fornøygit Lars Perßen wtj Hyllerop nogne daler² paa myne wegne, dog mett ßwodant for-

¹ En gammel Præstemand i Odense, Hr. Oluf Stud. Den vedføjede Tilføjelse er formodentlig en Spøg, eller kan sigte til tidligere Forhold i M. Jens Viborgs Liv.

² Der har først været skrevet: x Jocomßdaler.

ordt: att handt schulde icke opbygge ßamme stycke hwß wiider end paa myn eygen grundt. Tha eptherhj att handt bygde wiider, endt myn grundt streckte, ßom ieg hanom wnthe, oc handt ther mett gjørde ßyne naboeer oc grander sckade oc forfang, och ßamme stycke hwß bleff ther for opdelt, dog var ieg hanß frij hemmell ßwowiitt, ßom thett første gang staadt paa myn grundt. Men then tiidt for^{ne} Hans Jonsßen ther epther opbrødt ßamme bygge oc indførde thet paa myn thieners, Jørgen Jonßens, tofft emodt myne mynde, oc ey haffuer ther till noghen hemmel aff meg, ßwo at flytte thett paa for^{ne} myn thieners, Jørgen Jonßens, tofft, tha haffuer ieg ladett ßamme bygge igien affdele, oc ey er wiider hemmell ther till, endt ßom then første bygning bleff ßatt paa myn grundt. Oc haffwer for^{ne} Las Perßen fornøyget meg ßamme daler, som for^{ne} Hans Jonßen paa myne wegne gaff hanom wtj then ßag; thi er ieg hanß høstrues, Metthe Lasses, frij hemmel oc tilstander ther till wtj alle maade. Till witnesbiurdt mit Signete. Datum Ottense dominica post Galli [19/10] mdxliij^o.

Jeg Jørgen Gyllenstiern helßer alle myne thienere wtj Fardup ßogen k^{en} mett Gudt. Bedher iegh ether oc biuder, att nar Mesther Jens Wiborg, Archidegen wtj Riipe, tilßiiger ether paa myne wegne, atj tha lade ether fynde at were hanom hørige oc lydige, liigerwiß ßom ieg ßelluff persønlichen tilstede wor, ßwoframpt atj wille icke stande meg ther for till retthe, for hweß sckade ieg ther wtoffwer fangendis wunder. Her wiide j altingest atrettthe ether epther. Thi lader thet ingenlunde. Datum Ottense dominica post Galli mdxliij^o.

Egenhændige Udkast i Kgl. Bibl., Saml. til Adelens Hist., Fasc. 26, Nr. 78.

25.

1545, 6^{ta} feria post dominicam Lætare [20/3]. (Kolding.) Jo. Vibergius Ripensis skriver til Jørgen Gyldenstjerne og beklager «den store Tribulats og Modgang», han har haft «for det Ærkedegnedom, I mig udi en ond Tid re-signeret haver». Hertug Hans og hans Embedsmaænd lagde ham nemlig alle mulige Hindringer i Vejen for Oppebørselen af Præbendets Indkomster, «og de lede min Herre (Christian III) til hvilken Side de ville». «Brøns Tiende, som løb sig til 3 Læster og 6 Ørter Korn, tog Henrik Rantzow mig alt sammen fra; og kunde han dertil skille mig ved Hals og Ære, da gjorde han det gjerne.» Under disse Forhold, og da han havde sat meget til paa Rejser for at søger sin Ret, havde han endnu ikke kunnet udrede den af Præbendet betingede Pens til Jørgen Gyldenstjerne.

STUDENTER- FORENINGEN

26.

Gratiam et pacem a deo per Jesum Christum. Kiere Jørgen, synderlig godhe wen, tacker ieg ether kierligen och gerne for alt gott, hwilkit i altidt scall finde meg redeboden till att forskylde aff alle myn formwe. Som i well

fortencker, atj sisten sende meg budt mett ethers tienere, att ieg schulle tencke till att lade ether faa ethers pension ex archidiaconatu, saa framt i icke schulle kome i trette mett thi godemendt, ther haffuer sagdt godt for meg etc. Gudt giffue, atj wille frij meg then deell, som i meg resignerett haffue, saa gerne som ieg wille wdrede ether ethers pensße, saa i icke schulle haffue behoff att trette ther paa. Nw haffuer ieg aldelis inthet faatt aff alt thet, i meg resignerett, wden ij lester byg aff Emmerlöff, som ieg tillforne haffuer schreffuit ether till om. Thet er thet ieg haffuer fangeth for j^c xxx gylden i guldt och for xvj daler och x β lub., som ieg haffuer sendt ether wyn, Hamborger øll och fisk fore effther thenne yndlucht registers ludelße. Och haffuer ieg tærett ther siden paa offuer hundrett daler, som ieg wille bewiße mettclare register. Ther emodt haffuer thet icke kosteth ether en β, och wenther ieg meg nw aldrig en alb. meere aff same archidegendome anthen aff Emmerlöff eller andet effther thenne dag, som meg er lønlig tilkiende giffuet. Nw i thesse dage war hartug Hans her i byen hosß ko^e. matt., och forslagh seg tha igien paa thet nyy, att han wille berade seg en monets tadt ther paa och siden giffue endelig swar. Hwadt thi Holster wille rade hannom ther vdj, kan i well selff tencke. Jeg formoffder, thi schulle inthet gott rade ther wdinden, thi hans nade haffde giffuit meg thet offuer tillforne, som ieg end nw haffuer hans breff paa, och thi dog omkerede hannom igien, saa iegh icke matte thet nyde. Han haffde selff tillforne tillsagdt ko^e. matt. vdi Kolding att wille haffue giffuit hans ko^e: m: endelig swar inden pyntzedag sidst forleden, och wortte dog inthet aff. Hwadt han nw sware wille, maa Gudt widhe. Gudt giffue, att han wille giffue eth gott antswar; tha schulle ieg well saa handle mett ether om ethers penße, atj schulle tacke meg gott. Thet er ingen saarer emodt end meg. Jeg kan dog icke giffue aff then deeldt, ieg aldrig haffuer fanget, och holder ether och for saa redeligh och rettferdig man, attj thet icke holder wille begiere. Tyckes ether, att ether icke skeer skeell her wdinden, tha er ieg offuerbodig att stande ether till rette for ko^e: m: och Dan: rigis radt, nar i paa eske wille, och lyde och wndgielde, hwes meg tillfindes, mett godt wilie. Jeg widt icke retther, end i er plictig att frij meg, hwes i meg resignerett haffue, saa well som ieg er plictig till att giffue ether ethers penße. Jeg haffuer ellers inthet att giffue ether nogen penße aff. Men wille Gudt giffue lycke till, att thet maa kome meg tilhende, tha wille ieg, thet fyrste meg mwelicht er, kome till ether och giøre ether skeell for thet, ieg fanget haffuer, hwes ieg icke gjordt haffuer, och som i och dannemendt kan tycke meg bør att giøre mett rette, effther som wor sagis leyliheden begiffuer. Jeg haffuer och hørdt, atj lade ether tycke, atj icke haffue andeth resignerett meg end thi ij annexe kircker Brønße och Emmerlöff; ethers breff scall fast andet wdwiße; men Gudt giffue ieg haffde beholt same kircker. Nw toghes meg alt Brønße kirkes renthe fra, saa ieg icke beholth en skierff ther aff; thi toghe meg fra meere end ijij lester korn, mett hwilket ieg matte paa thet nygeste haffue wdredt en heell aars penße. Gudt were kerdt, att ieg nogen tadt kom i then handell mett ether. Myne mange pendinge ere wdgiffuet, och ieg haffuer inthet igien

wden spott aff hwer man. Jeg hobes dog, atj giøre meg skeell och anammer ethers iura igien och giffuer meg myne pendinge igien, som i meg loffuet haffuer, om ieg icke fanger progressum i same sagh. Jeg haffuer handlet bode hosß koe: ma: oc Danmarckis rigis radt saa møget meg meest mwelicht er; wille thi icke lade thet gange thennom till synds, tha kan ieg icke lengre kome ther mett. Thet fyrste hartug Hans giffuer swar fra segh anthen till eller fra, tha wille ieg anthen selff kome till ether eller mitt wisse budt. Rader och biwder offuer mig altidt vdj alle tilbørighedt, och tager ingen tingest till wuilie, førre Gudt wille wij findis. Matte meg skee skeell, jeg schulle were ther thet redeligsth pensionarius, i anthen haffue haffdt eller schulle faa, emeden i leffde. Valete fēlicissime. Ex Ripis 6^{ta} feria post visitationis Marię [3/7] anno xlv.

Tuus Joannes
Vibergius.

Paa en vedhæftet Seddel med samme Haand følgende:

Registher paa hwes ieg haffuer sendt ether.

Quinta feria post Michaelis anno xlviij sende ieg ether

j korther hwylling for	ij daler
jtem j snesß rockell for	j marc Lb.
jtem ij korther hwilling for	iiij daler
jtem ij tønder Hamborger øll for	ix marc Lb.
jtem j amme wyn for	vj daler
	Summa . xvij dl. x β Lb.

Jtem sender ieg ether nw opborett pen-
dinge aff ethers thienere Metthe Las-

kone i Hylderop	j daler for fœnødt.
	j daler for gestery och skoffswyn.
Jørgen Jonßen	j daler for fœnødt.
	j daler for gestery och skoffswyn.

Kornett wille ieg giøre regenskap mett ether om, nar Gudt wille wij findes.

Then tridie tiennen haffuer ieg inthit faaet aff wden ij orter korn, och haffuer ieg hannom fordielth paa ethers wegne for hans efftherstandendis land-gyldt, och wille ieg lade wiſe hannom fra gotzet, nar tiden kommer, om ether saa sywnis, och fly ether j snesß daler till yndfest igien, eller meere, om mwelicht er.

Beder ieg ether, atj wille holde thenne register till stede, till Gudt wille wij findes. Jørgen Jonsen siger, han giffuer icke wden j daler bode for gestery och skoffswyn, och ther twyffler meg paa, efftherthi hans gots er lige godt weth thi andre theris; biwder meg till, hworldis ther om er, om han siger saningen eller ey. Jterum valete.

Udskrift: Erlig och welbyrdig man Jørgen Gyldensternn, syn synderlig godhe wenn, kierligen tiilschreffuit.

27.

Myn tiennest altidt, kiere Jørgen, synderlig gode wen. Haffuer ethers tiennest Peder Ebesen och ieg kiøpt ether till gode ij korther hwylling och en snesß till och ther till iiijc rockell, och war thet mett stor møyé och wmag, att wy kunde gjøre thet fall, end dog thet war saare dyre. Hagde ethers eghen swendt icke werett ther hosß, tha hagde ieg icke twordt kiøptet, for thet war saa dyr. Han menthe dog, atj icke wille thet ombere for en rynge tingest, och giorde han alle syn ytherste flydt ther om; ther wille dog icke bliffue beder kiøb aff. Then ene korther hwilling gaff ieg ij daler for, och for thi xvj sneße gaff ieg xx danske alb. for hwer snesß, thet war gott kiøb; thet gjør tillhobe sex marc oc x β ij alb. danske. Item gaff ieg for hwer snesß rockell xxij lb. β, thet gjør xiiij marc iiij β Lb., thet er vij daler x β Lb. Tisse pendinge haffuer ieg alle samen forlagt paa regenskap, bedindis ether gerne, atj wille optegne thennom i ethers register, saa thet icke forgietthes. Jeg wille bestille ether bode rockell och hwilling till vdj sommer, om Gudt wille wnde meg att leffue, saa i schulle fange noch for skelig werdt, thet er nw alt for skamelicht dyr. Wille i och haffue wyn och Hamborger øll paa foraaret eller klede aff Hollandt, nar skibene løber offuer, tha biwder meg till her forinden, hwadt i haffue will. Jeg wille thet forleghe, och ther haffuer i och beder kiøb. Kiere Jørgen, ieg widt icke andet att schriffue paa thenne tidt. Rader och biwder altidt offuer meg. Jn Christo valete felicissime vna cum tota domo. Ex Ripis octava Martinj anno xlv.

Jens Wyborgh.

Paa en vedhæftet Seddel med samme Haand følgende:

Jørgen Gyldensterns regenskab anno xlv.

Otthe dage effther Martinj sende ieg hannom mett hans swendt Peder Ebesen en korther hwillingh for ij daler.

Item xvj sneße hwilling for sex marc x β och ij hwide vdj gamell danske mønthe.

Item same tids x sneße rockell, hwer snesß for xxij β Lb.; thet gjør xiiij marc iiij β Lb.; thi gjøre vdj daler vij daler x β Lb.

Item mandag nest effther cantate søndag sendhe ieg hannom eth stycke blott Hardewick for vj daler.

Item ij sardugh for v daler och viijj danske hwider.

Item torssdag nest effther Petrj et Paulj sende ieg hannom mett Jørgen Jonßens hostru ij korther hwilling for v daler.

Item sex sneße rockell, hwer snesß till xxij β Lb., thet gjør viijj marc x β Lb. Thi gjøre tillhobe v daler iij β Lb.

Item wor ffrwe affthen visitationis sende ieg hannom mett Jens Twylle xxij daler och ix β Lb.

Summa summarum lv daler.

Udskrift: Erlig och welbyrdig mand Jørgenn Gyldensternn, syn synderlig godhe wenn, kierligenn tiillschreffuit.

28.

1546, Onsdag efter Petri et Pauli [30/6]. (Odense.) Jørgen Gyldenstjerne, «af Vaaben», sælger til Kansler Johan Friis til Hesselager to Gaarde i Fyn, i i Høyrup i Vinding Herred og i i Elderup By i Gudme Herred. Brevet er medbeseglet af Anthonius Bryske til Langesø, Danmarks Riges Raad, af Hr. Christen Poulsen, Prior i S. Knuds Kloster, og af Jørgen Skinkel til Lammehave.

Kopi i Kgl. Bibl., Saml. t. Adelens Hist., Fasc. 25.

29.

Myn tiennest altidt, kiere Jørgen, synderlig gode wen. Sender ieg ether nw thet fiske, som i meg sisten om tillschreff, end dog att fiske haffuer icke werett her saa dywrth vdj hundrett aar. Haffde i icke schreffuit meg till ther om, tha haffde ieg icke twordt sendt ether en fiske been. Ffyrst sender ieg ether mett Jørgen Jonssens hostrw ij korther hwilling skio nth fyske for v daler, jtem sex snesþe rocker, hwer snesþ till xxij þ Lb., thet giør v daler iij þ Lb., thennom bestilthe ieg selff paa fiske leyett, ellers haffde ieg icke kunde haffue fangeth thennom fall her anthen leett eller dywrtt. Och er en snesþ aff tisse well saa godt som ij aff thi andre, ieg sende ether sisth, end dog att snesþen aff thennom gielth xxij þ Lb. Jtem sender ieg ether her forwden mett for-nwmstig man Jens Twylle, borger her i Ripe, xxij daler och ix þ Lb. mett en klar register paa alth andet, som ieg haffuer sendt ether de anno xlvi etc. Fformoffdendis, att nar i wille thet alth samen leghe, tha scall thet beløbe seg lv daler. Bedindis ether forthi kierligen och gerne, atj wille skicke meg ethers qwittantze mett forschreffne Jens Twylle, saa ieg haffuer fornyfuet ether ethers penþe ex archidiaconatu Ripensi de anno xlvi, och i wille ther vdj forware meg, som i widhe meg macht paa liger, och som ieg ether tilltroffuer. Jeg wille altidt gerne were ether till wilie och tiennest aff myn ytherste macht och formwe. Jn Christo valete felicissime. Ex Ripis quinta feria post apostolorum Petrj et Paulj [1/7] anno etc. xlvi.

Tuus Jo: Vibergius,
arch: Ripensis.

Jtem sender ether en liden laxe, bedindis ether gerne, atj wille taghen till tacke etc.

Udskrift: Erlig och welbyrdig man Jørgen Gyldensternn, synn synderlig gode wenn, kierligenn tiillschreffuith.

Orig. i Geh.-Ark., Topograf. Saml., Ribe 76.

30.

1546, Onsdag næst efter S. Lucie Dag [13/12]. (Koldinghus.) Kong Christian tilskriver Jørgen Gyldenstjerne, «vor Mand og Tjener», om den tyvende

Penning, som han endnu ikke har udgivet, saaledes som den øvrige Adel og Ridderskab alt har gjort¹.

Orig. i Geh.-Ark., Danske Kongers Hist., Fasc. 22.

31.

Georgius Vigdbergius² Georgio Auristellano
S. D.

Salue, viue, valens Auro stellate Georgi,
Vt me, te rursus pace saluto Dei.
Gratus amicitiae modus est par pro pare mitti.
Carmina misisti, Carmina mitto tibi,
Vtraque de fausta rediuiui morte Lutheri³:
Det Dominus pariter viuere, stare, mori,
Qui intra anni spacium post sancti fata Lutheri
Co[n]cessit sociæ coelica regna meæ⁴.

Orig. eller samtidig Afskrift i Kgl. Bibl., Bøllings Brevsamling.

32.

1547, Hellig tre Kongers Aften [5/1]. (Koldinghus.) Kong Christian tilskriver Jørgen Gyldenstjerne, «vor Mand og Tjener»: «Vi bede Dig og ville, at Du forskikker Paaskes, vor Barbers, Brud med fire agte Dannekvinder der af Byen hid til vort Slot Koldinghus, saa hun visseligen er her tilstede nu paa Fredag otte Dage.»

Orig. i Geh.-Ark., Danske Kongers Hist., Fasc. 22.

33.

1547, Tirsdag næst efter S. Anthonii Abbatis Dag [18/1]. (Koldinghus.) Kong Christian tilskriver «vor Mand og Tjener» Jørgen Gyldenstjerne: «Vider, at som Eder uden Twivl vel fortænker hvis Brudeskat, som I vor Arsth Paasche med Eders Datter udlovet have med hende at fange», thi bede vi Eder, «at I den skulle forskikke hid og lade ham dem overantvorde, desligeste Eders Brev paa den Gaard og Vaaning, I hannem lovet haver»⁵.

Orig. i Geh.-Ark., Danske Kongers Hist., Fasc. 22.

¹ Ifølge Danske Mag. 4. R. I, 146 deltog Jørgen Gyldenstjerne 1546 med 100 Daler i Adelens Forstrækning til Kongen.

² Jørgen Jensen Viberg (Sadolin), Superintendent i Fyns Stift.

³ Luther døde 18. Febr. 1546.

⁴ M. Jørgen Jensen (Sadolin)s første Hustru kan altsaa ikke være død før 1546 (se Saml. til Fyns Hist. og Topogr. IV, 99). Ovenstaende Digt er vistnok en «Strena novi anni», et Nytaarsvers 1547 — Svar paa et lignende fra Jørgen Gyldenstjerne.

⁵ Jørgen Gyldensternes Brev, hvorved han tilskjøder ærlig Mand Paaske ther Becke og hans Hustru Agnete Jørgensdatter, «min kjære Datter», til en «venlig Hjælp og Medgave» en Gaard paa Vestergade i Odense, er udstedt smst. Nytaarsdag 1550 (Danske Mag. IV, 174—6). Den nævnte Paaske kaldes i andre Breve fra Kongen «vor Balber».

34.

1547, Fastelavns Søndag [^{20/3}]. (Koldinghus.) Kong Christian tilskriver Jørgen Gyldenstjerne: Kongen formoder sine Brødre og andre Fyrster hid til sig til Midfaste Søndag. I den Anledning beder han Jørgen Gyldenstjerne, at han retter sig efter at være her tilstede om Fredagen næst tilforn. Han skal kun tage faa Svende med sig, «og de, som ikke ere nogle Unyttre eller Drankere».

Orig. i Geh.-Ark., Danske Kongers Hist., Fasc. 22. I Danske Mag. 4. R. I, 273 findes Navnene paa en Del andre Adelsmænd, der samtidig indbødes.

35.

1547, 27. Marts. (Koldinghus.) Kong Christian gjør vitterligt, at Jørgen Gyldenstjerne efter kgl. Begjæring og Befaling udlægger en Del Strøgods i Fyn og paa Langeland, som hans Fader, Hr. Henrik Knudsen, i sin Tid havde kjøbt af Kong Hans, til Niels Bjelke og Medarvinger, mod Erstatning i noget af Kronens Gods i Fyn¹.

Erslev og Mollerup, Danske Kancelliregistranter 1535—50, S. 343—4.

36.

Venligh kierlig helszen altidt forsentt mett wor herre. Kiere Jørgen, synderlig godhe wenn, tacker ieg ether kierlichen och gerne for møget gott, som i meg altidt bewist haffuer, hwilket i altidt scall finde meg ganske weluillich till att forskylde aff alle myn ytherste formwe. Kiere Jørgen, sender ieg ether nw mett ethers tiennere i Fardrup iij korther hwittlingh, thi skioñnest ieg formoffder, atj nogen tadt schulle haffue haffdt, hwer korther for ij daler, och haffde ieg tenckt att kiøpt ether fleere till, for kiøbet war leett; tha wisthe ieg icke, om thet war ethers wilie. Wille i haffue fleere, tha kunde i fange thennom till Ryber marckett. Sender ieg ether och iij snesße pyle rockell, hwer snesß till x β Lb., som ieg colligerett mett stor møde; thi Clawes Sesthe² lader thennom forsamble vdj alle fyske leyser her om kryng till koe: matt: behoff. Jeg wille mett myndre wmag haffue kiøpt xx snesße aff thi store rockell och mwxen for same werdt; nw sagde i meg sisten, atj wille holder haffue thi smaa. Jtem sender ieg ether ij stycker blott Hardewigs, som i befole meg, stycket till sex daler, myndre kunde ieg thet ingenlunde giøre fall, thi stycket gieldher her rwendelen sex daler oc ij smaa marck. Samledis sender ieg ether j̄ snesß torsk och ij snesße schulde, bedendis ether gerne, atj wille tage en ryngne skienck till tacke. Jeg giør thet for en forsøgelße, atj kunde besee saa-

¹ Med dette Brev kan sammenholdes et af 1ste April 1547, hvorved Knud Gyldenstjerne paa lignende Maade udlægger Niels Bjelke en Del af sit Arvegods i Fyn, mod Erstatning i jydsk Krongods (Rørdam, Hist. Kildeskrifter, 2. R. II, 548). Niels Bjelke var Fader til den fra Syv-aarskrigen bekjedte svenske Feltøverste, Hogenskild Nilsson (Bjelke).

² Lensmand paa Riberhus.

dan fiske, om thet er ether behoff; er i thet begierindis, saa kunde i altidt fange ther aff, nar i biwder meg till enthen natuitatis Marie eller eth andit aar, om Gud wnder osß att leffue. Wille i och haffue enthen wyn holder Hamborger øll i framtidt, tha biwder meg till heden emodt Bertholomej, tha schulle i thet gerne fange. Och wille Gudt, att hwes igien standendis er aff ethers penße, thet schulle i fange till gode redhe till Sanctj Knuds marcket vdj redhe pendinge. Och hwar ieg kan were ether till nogen tienstafftighedt, tha bruger meg altidt som ethers egen dagelig tiennere. Valete in Christo Jesu felicissime. Salutate queso communes nostros amicos meo nomine quam diligentissime. Ex Ripis die Martis post natuitatem Joannis baptiste [26/6] anno 47.

Tuus Jo: Vibergius,
archi: Ripensis.

Paa en vedhæstet Seddel med samme Haand følgende:

Ex pensione annj 47:

Jtem en korther hwillingh for ij daler.

Jtem eth andeth korther hwilling for ij daler och xvj danske alb.

Jtem iiij snesß rockell, hwer snesß for xij β Lb. Thet giør ij daler ij β Lb.

Jtem xvij sneße schulde for j daler.

Jtem eth stycke Hardewycks for vj daler.

Summa xij daler v β Lb.

Jtem sender ieg ether j snesß kabelawff och ij sneße schuller, bedindis ether, atj wille tage tiill tacke.

Sender ieg her Oluff Studt¹ j snesß hwilling och ij kabellawff.

Udskrift: Erligh och welbyrdigh man Jørgenn Gyldensternn, syn syn-derlig godhe wen, kierligenn tiilschreffuit.

Orig. i Geh.-Ark., Topograf. Saml., Ribe 77.

37.

Myn wilig tiennest altidt forsenth mett wor Herre. Kiere Jørgen, syn-derlig godhe wen, tacker ieg ether kierligen och gerne for alth gott, hwilket i altidt scall finde meg gantske weluilig till att forskylde aff alle myn ytherste formwe. Kiere Jørgen, sender ieg ether nw mett ethers swend Laffue eth stycke blott Hardewycks mett nogen fiske, som i sisten schreff megk till om, och haffuer giordt myn ytherste flydt ther om, som ieg formoffder, ethers eghet budt scall well giffue meg witnesbyrdt om. Hwadt thet haffuer kosthet, finder i paa thenne yndlucht sedell; men som i schriffuer, att ieg schulle skicke ether mett same budt thi pendinge, som i schulle haffue aff megh till S: Knuds marcket, och thennom vdj guldt etc., tha giffuer ieg ether kierligen tiilkiende, att thet stander meg ingeledis saa kortt till att kundhe bekomme, thi ieg icke haffde forseett meg paa guldt, icke wancker holder møget rynske

¹ I den kgl. Rentemesters Regnskab for 1554 findes følgende Post: «Torsdag efter Matthæi i Odense givet Hr. Oluf Studt efter Borkart Jægermesters Befaling — 3 Daler».

guldt nw i blant kiøbmendt, som i well widhe. Jegh wille giøre alle mytt ytherste flydt att flye ether thet meeste guldt, iegh kan nogenstets bekomme till S: Knuds marcket mett en wisse budt, och hwadt i icke fanger vdj guldt, thet schulle i fange vdj daler mett Gudz help, saa i schulle fange ethers penße wdt till gode redhe, end dogh thet forkorthes megh nw flowsk paa thet nyy her vdj furstedom paa then deell, ieg skulle giffue ether aff, som ieg wille ythermere giffue ether tilkiende paa en anden tidt. Kiere Jørgen, hvor ieg kan were ether till wilie och tiennest, tha schulle i altidt haffue att rade och biwde offuer meg, som well forskylt er. Ether Gudt almægtigste befalindis. Ex Ripis die natuitatis Joannis baptistæ anno xlviij.

Jenns Wyborgh.

Udskrift: Erligh och welbyrdig man Jørgenn Gyldensternn, syn synderlig godhe wenn, kierligenn tiillschreffuith.

Orig. i Geh.-Ark., Topograf. Saml., Ribe 78.

38.

Myn tiennest altidt. Kiere Jørgen, synderlig godhe wen. Sende ieg ether sisten fiske och klede for xij daler och end v β Lb. Nw sender ieg ether mett Jens Twille xxij daler xj β Lb. och xx gylden vdj guldt; meere guldt stodt meg ingenlunde till att kunde bekomme. Men weegh guldt matte ieg haffue fanget aff Jffuer Kieldsen for daler; tha wisthe ieg icke, om i war thet begierindis eller wille thet tage saa dyrtt, som thet gielder etc. Bedindis ether gerne, atj wille forware mig mett nygafftigh qwittantze paa thette aars penße. Jeg befrycther, ther scall icke lenghe bliffue penße aff, thi tynden aff Brønße kircke er nw paa thet nyy arresterett. Hwortt thet wille heden, maa Gudt widhe; ieg wille giøre ther om alth thet meg mwelicht er; wille thet icke helpe, saa wille ieg sende ether ethers documenta igien super archidiaconatu, som wore iennying war, atj kunde thet bedre forsware eller fange thet en anden godmand vdj handen, thet giøre kundhe. Thet scall Gudt widhe, och myn register scall thet wduiße, att ieg haffuer gjordt ther noch om. Koë: matt: er och nw langt fra handen, saa man ingen haffuer att klage syn nødt fore. Thet kan dog bliffue gott mett Guds help. Kiere Jørgen, ieg widt icke andet att schriffue paa thenne tidt. Men hvor ieg kan were ether till wilie och tiennest, tha scall i altidt finde megh gantske weluiligh. Er i noget begierindis anthen wyn eller Hamborger øll i framtiden, eller hwes andet her falder, tha biwder meg till, tha schulle i gerne fange thet. In Christo Jesu valete felicissime. Ex Ripis sabbato post natuitatis Joannis baptistæ anno 48.

Jo: Vibergius,
Archi: Ripensis.

Udskrift: Erlig och welbyrdig mann Jørgen Gyldensternn, syn synderlig godhe wen, kierligenn tiillschreffuith.

Orig. i Geh.-Ark., Topograf. Saml., Ribe 79.

38 b.

1548, Fredagen efter Ægidii [7/8]. (S. Hans Kloster i Odense.) Ejler Rønnov, Kgl. Maj.s Befalingsmand til Næsbyhoved Len, Jørgen Gyldenstjerne, Jørgen Jensen, Superattendent til Fyns Stift, Hans Friis og Oluf Hansen, Borgmestere i Odense, afsige Dom i en Ægteskabssag, der tidligere havde været forelagt Universitetet i Kjøbenhavn til Betænkning.

Saml. til Fyens Historie og Topographi IV, 144—6. Jvfr. smst., S. 69—70.

39.

1549, 12 Cal. April. (Ex Sentinæ Oppidulo.) Et Brev til J. G. med Udskrift: «Candidissimo ac Codro Nobiliori viro Georgio in Stella Chryso-Phoro, homini bonæ frugi, Laurentius Trapzuntius bene agere». Underskriften lyder: «Laurentius Ecclesiastes, tuus perpetuus Encomiastes». (Et med Smiger fyldt Brev, formodentlig beregnet paa at opnaa en Gave af J. G.)

Orig. i Kgl. Bibl., Bøllings Brevsamling.

40.

Jegh Jørgen Gyldenstyern kendis och gyør vytterligh ffor alle meth thette mytt obne breff, att iegh haffuer loffved och tiill syger myn kiere borde (!), erligh och vellbyrdygh mand Knud Gylstyrn tiill Vosborigh, att welle och skulle vnde hannom thi tre myne gaarde meth alle theres rette tiill legellße, som ieg haffuer lygndes huoss Ryby, och louger iegh meth samme mytt breff att skulle giør fforne myn kyere broder iett aldiels och fuld skøde ther paa iett send inden yulle dagh nest kommandes, och dagh (!) nær samme skøde giøres skall, daa skall samme myn broder giør megh skyell och fyllyste for samme guodtz anthen meth guodtz her y landet heller meth rede peninghe, saa mœget som thet skyelligt verdt er. Saa bekinder ieg megh och meth samme mytt breff att haffue anamed iett hundre Jackop daller aff min broder paa thenne myn tiill sijgelße. Tiill vyndesbørd att saa ffast och vbrødelige holdes skall, som fforne star, trøcker ieg mytt sennett neden ffor thette mytt obne breff, som och er vnderskreffven meth myn egen hand. Gyffett y Vons¹ then otte och xx dagh Maay, aar effter Guds byrd mdxlix.

Jeg Jørg'henn Guldenstiernn
propria manu. (L. S.)

Orig. med Segl i Kgl. Bibl., Saml. til Adelens Historie, Fasc. 27, Nr. 149. Kun Underskriften er egenhændig.

41.

Wenlig och kierlig helsenn (etc.). Kiere Jørenn, som y skriue meg ttill och er begerendes denn gard, som Saffy² haffuer der vdy byenn, ttill Poske,

¹ D. e. Odense.

² Otte Hvides Hustru, Sofie Daa.

som haffuer eders dather, for fullesthe, saa haffuer ieg giuett Ssaffy eders mening til kennde; tha seer¹ hunn saa, ad hun icke wiill auhendenn (!) samme gard; dog saa der som hun skulde aff hennde den, daa skulle y gierne werenn nest for nouer ander. Kiere Jøren, huor Jeg kann were eder til willig oc tienesthe, wiill Jeg altid gierne wer. Lader Saffy seg eder mange gode netther. Her med eder Gud almettigste beualindes. Skreuett y Hønerup gard den første Sønndag nest effher hellig trefoldigheds Sønndag [23/6] Anno Domini 1549.

Otthe
Hwide.

Udskrift: Erlig och welbyrdige Mand, mesther Jøren Gyldensternn, synn sørnnderlig gode wenn, kierlig thilskreuett.

Orig. i Kgl. Bibl., Saml. t. Adelens Hist., Fasc. 33, Nr. 63.

42.

1549, Vor Frue Dag Nativitatis [8/9]. (Odense.) Magdalene Drages-datter, Myckel Persens Efterleverske, og hendes Søn og Lavværge, Knud Myckelsen [Akeleje] til Skenderup, bekjende at have solgt og skjødet til ærl. og velb. Mand Jørgen Gyldenstjerne i Odense en deres Gaard sammested liggende i Vestergade, vesten for Flakhaven, sønden Algaden². Til Vederlag for denne Gaard har Jørgen Gyldenstjerne afstaat dem følgende Landgods i Fyn: i Gaard i Myllerup i Barløse Sogn (Baag Hrd.) og i Gaard i Torp i Vinding Herred. Brevet er medbeseglet af følgende «gode Mænd», Niels Henriksen til Tøjstrup og Jens Baad til Tisselholt.

Orig. paa Pergament med fire Segl i Geh.-Ark., Voss's Registrant. Haanden, hvormed Brevet er skrevet, synes at være Prior Christen Povlsens.

43.

Myn ydmyg helsen eder altiidt tiilforn schreffuit med Gudt. Kiere Jørgen Gyllennstiernn (etc.) giffuer ieg eder ydmygeliig tiilkiende, at ieg ackter med Guds hielp at sancke mynne øxenn y morgen viij dage. Bedendes eder der for ydmygeliig, atj wille well gjøre och bestyridt saa, at eders fogeder motte siige eders tienere tiil, at de wille driffue eders øxen frem, at de wißeliigenn er her for byen ij timer offuer middag. Kiere Jørgen, her forlader ieg meg wiist tiill. Her med eder Gud almetcigste befalindis sund och saliig tiill euig tiidt. Screffuit y Assins leffuerdag for Letare [7/8] anno 1551.

Pouell
Bang.

Udskrift: Erliig och welbyrdige mandt Jørgen Gyllenstiernn wdj Odens ydmygeliig tiilscreffuit.

Orig. i Kgl. Bibl., Saml. til Adelens Hist., Fasc. 26, Nr. 76.

¹ D. e. siger.

² Sikkert den Gaard, som Jørgen Gyldenstjerne gav Datteren i Medgift.

44.

1551, S. Gregors Dag [12/3]. (Sandager.) Henning Quitzou skriver til Jørgen Gyldenstjerne og beder ham undskynde, at han endnu ikke havde betalt de Penge, han havde laant af ham. Han skulde for længe siden have faaet dem, hvis H. Quitzou havde kunnet komme over til Jylland, men først lagde Isen Hindring i Vejen, og siden den tøede op, havde Vejen været saa «ond», at han ikke kunde rejse. Om en 8 eller 14 Dage haabede han dog at kunne betale.

Orig. i Kgl. Bibl., Saml. til Adelens Hist., Fasc. 26, Nr. 81.

45.

Jeg Jørgen Gyldenstjerne gjør vitterligt for alle udi dette mit aabne Brev, at dersom Gud almægtigste vil nu kalde mig af denne Verden, da er dette min sidste Vilje og Begjæring, at jeg maa begraves udi S. Knuds Kirke, og til samme min Lejersted haver jeg givet 10 Gylden i Guld til Kirkens Bygning og Forbedring. Item hver af Præsterne udi Klosteret to Gylden i Guld. Item og nogen danske Pendinge til min Jordefærd og til at udskifte iblandt fattige Folk og Pevelinge, som ligger beseglede i en sort Pung under mit Sengested. Item den Haandskrift, som jeg haver af Jens Twiille udi Ribe, hvad mig tilkommer af de hundrede Daler over vort Regnskab, det skal og fattig Folk have til Sko og Klæder. Item der til med 3 Gifter til fattig Folk og Pevelinge. Item haver jeg givet Prior til S. Knud mit Sølvstob, som vejer ved 50 Lod. Item Mester Jørgen til Klare¹ Ducate. Item hver Sognepræst udi Odense 2 Gylden i Guld. Item Hr. Niels Brun² 2 Gylden i Guld. Item Hans Friis, Borgmester, 2 Gylden i Guld. Item Oluf Hansen, Borgmester, 2 Gylden i Guld. Item til min Sognekirke 2 Daler. Item alle mine Bøger til S. Knuds Domkirke og til alle Prædikanter, Læsemester og Skolemester i Odense, saa mange som de ere efter det Registers Lydelse, som derpaa gjort er, og under de Vilkaar, som jeg haver givet forskrevne Prior og baade Borgmestrene tilkjende, med Mester Jørgen Superintendents Raad og Samtykke. Item haver jeg antvordet forskrevne Hr. Prior og baade Borgmestrene nogle Breve under min Besegling paa nogen Gjæld, som mig tilstaar, som er først et Brev af Jørgen Kotte og et andet [af] Oluf Bager, og dennem giver jeg min Søn Frants til Hjælp at blive forbedret med udi boglige Kunster, og der til med et andet Brev af Jørgen Brade, til hans Underholdning, den Stund han gaar til Skole her udi Byen. Item et andet Brev af Herman Michelsen og Anne Weyløffs, det giver jeg min Datter, som nu er i Tjeneste med (o: hos) forskrevne Anne Weyløffs. Item et andet Brev af Henning Jørgensen, det giver jeg en lidel Pige, som er hos Gynildt. Item Agnete, min Datter, giver jeg en opgjort Seng, næst min bedste, med Dyne, Lagen

¹ Et Par Ord ere ved Fugt blevne ulæselige. Det er Superintendenten M. Jørgen Jensen (Sadolin), der menes. Han havde sin Embedsbolig i det forrige S. Clare Kloster.

² Præst ved Graæbrødre Hospital i Odense (se Rørdam, Hist. Kildeskrifter, 2. R. II, 549).

og andre Klæder, og alt mit Kjøkkentøj. Item Lave¹, min Foged, en Hest, som kaldes Blis-Haarslev. Søren, min Svend, den anden blissede Hest. Item min Dreng den graa. Item 3 mine Tjenestekvinder hver 24 Skilling. Item min Datter, som tjener Borgmester i Assens, er der gjort Brev og Segl paa, hvad hun haver faaet, og hvad hun skal have. Item hvad jeg ikke selv udi min Livstid haver fuldgjort, som dette mit aabne Brev indeholder, da skal mine Arvinger være forpligtet det fuld at gjøre i alle Maade, som de ville ansvare for Gud. Til ydermere Vished, at alting skal fuldkommes, som forskrevet staar, trykker jeg mit Segl neden paa dette mit aabne Brev, venligten tilbedendes forskrevne Hr. Prior og baade Borgmestrene dette mit aabne Brev og Testamente med mig at besegle, efterdi at ingen af mine Brødre eller Arvinger ere her nu nærværendes tilstede. Givet i Odense Søndag Misericordias Domini [13/4] 1551².

Jørgen Gyldenstjerne
med min egen Haand..

Beskadiget Kopi i Kgl. Bibl., Saml. til Adelens Hist., Fasc. 25, Nr. 30.

46.

Catalogus librorum, qui in Bibliotheca generosissimi viri D. Georgii Auristellani inueniuntur cum in sacris tum etiam in prophanis.

Sacrosancta biblia, litera Tigurina.

Alia biblia cum variis tabulis, litera
Lugdunensi.

Quatuor tomi commentariorum Peli-
cani super vetus testamentum, in
binis voluminibus.

Commentaria Pomerani in Hieremiam
prophetam.

Commentarium Brentij in Exodum.

Lutherus in Deuteronomium.

Brentius in Leuiticum.

Brentius in Hystoriam Hester.

Psalterium Dauidis et integri loci sacre
theologie ex omnibus prophetis cum
aliis quibusdam piis canticis.

Psalterium Pomerani cum prefatione

Lutheri et singulorum psalmorum
argumentis.

Psalterium D. Georgij Maioris.

Psalterium translationis veteris cum
prefatione Lutheri.

Psalterium carmine per Eobanum Hes-
sium.

Enchiridion psalmorum Johannis Cam-
pensis.

Psalterium Dauidis in precatio-
nes ver-
sum.

Commentaria Pomerani in psalterium
cum auctario.

Enarrationes Lutheri in 51 et 130
psalmos.

Enarratio Lutheri in 2 psalmum.

¹ I et andet Brev kaldes han »beskeden Svend Lave Povlsen, Jørgen Gyldensternes Svend og Foged».

² Jørgen Gyldenstjerne døde den paafølgende 3. Maj 1551 og jordedes i S. Knuds Kirke i Odense. Om hans Død og Gravsted se Danske Mag. IV, 161—2. Marmora Danica I, 222. Magazin til den danske Adels Hist., S. 59. Suhms Samlinger I, 2, 8. Ny kirkehist. Saml. III, 493. Mumme, St. Knuds Kirke, S. 233—4. Schønau, Danske lærde Fruentimmer, S. 701—4. Rørdam, Hist. Kildeskrifter I. R. I, 555. Vedel Simonsen, Odense II, 2, 77.

Expositiones aliquot psalmorum vt «Miserere mei, Deus», «In te do- mine, qui regis Israel».	Scholia Lutheri in Jonam prophetam. Commentarium Lutheri in Micheam prophetam.
Noua scholia Philippi in prouerbia Salomonis.	Prophetę veteris testamenti de Messia per Vrbanum.
Lutherus in Ecclesiasten Salomonis. Commentaria eiusdem in Cantica Can- ticorum.	Sylva bibliorum nominum authore An- drea Althamero.
Duo tomii Sacerij in Ecclesiasticum in duobus voluminibus compacti.	In Leuiticum librum Mosi commen- tarius autore Joanne Brentio ¹ .
Lutherus in Esaiam prophetam.	Prophetę veteris testamenti de Christo, collectę et explicatę per D. Vrba- num Rheygium.
Lutheri enarratio in 9 caput siue de regno Christi.	De penitentia commentariorum libri tres, autore Christophoro Hoffman concionatore Jhenensi.
Philippus in Danielem prophetam.	
Lutherus in Ozeam prophetam.	
Brentius in Amos prophetam.	

De nouo testamento et eius interpretatione cum aliis nonnullis
doctissimorum virorum libris selectis.

Noui testamenti textus cum concor- dantiis in marginibus.	æstivalia, hyemalia et festivalia summa.
Noui testamenti textus translatione Erasmi.	Postilla Coruini vnà cum de Sanctis, quibus adduntur aliquot loci selecti in Euan: dominicalia et de Sanctis.
Annotationes Erasmi in nouum testa- mentum.	Postilla Coruini in Epistolas domini- cales, et singulares aliquot loci eius- dem in Epistolas et Euangelia.
Omnes paraphrases in omnes Euange- listas et Paulinas epistolas.	Postilla Spangebergij in Epistolas do- minicales.
In quatuor priora capita Matthei, authore Pomerano.	Postilla Sacerij in Epistolas domini- cales et festivales.
Brentius in Lucam.	Loci communes Philippi.
Exegeses Brentij super Johannem.	Methodus diuinæ scripturę.
Brentius in Acta apostolorum.	Examen theologicum.
Sacerius in Acta apostolorum.	Conciliationes scripturæ sacræ et pa- trum per Bartolomeum Wuestemerum.
Philippus in Epistolam ad Romanos.	Conciliationes locorum communium, qui inter sese pugnare videntur, authore Andrea Althamero.
In vtramque Epistolam ad Corinthios per Sebastianum Meyer.	Margarita theologica.
Lutherus in Epistolam ad Gallatas.	Catechismus Lutheri maior per que- stiones.
Brentius in Epistolam ad Philemonem.	
Postilla Lutheri domestica.	
Postilla Philippi in Euangelia domini- calia et festivalia.	
Postilla Spangebergii in Euangelia	

¹ Denne og de to næste Titler ere tilføjede med en anden Haand.

Catechesis Vrbani Regij.
 Catechismus Justi Jonæ.
 Catechismus Ambrosij Moibanj.
 Catechismus Sacerij.
 Expositio Orationis dominice, decalogi et aliquot psalmorum.
 Simplex orandi modus authore Luthero.
 Precationes veteris et nðui testamenti.
 Enchiridion D. Lutheri cum calendario.
 Enchiridion piarum precationum Lutheri.
 Enchiridion Christiani militis per Erasmus Roterodamum.
 Confessio fidei cum Apologia imperatori Carolo 5^{to} in comiciis Auguste exhibita.
 Commentatiunculæ Johannes Lodouici Viui ad excitationem animi ad Deum.
 Libri tres de poenitentia per Christophorum Hoffman.
 Propositiones Martini Lutheri.
 Vitas patrum per Georgium Maiorem.
 Libellus Brentij de quibusdam casibus matrimonialibus.

Farrago preciporum exemplorum de apostolis et martiribus.
 Catalogus precipuorum hereticorum.
 Instructio visitationis Saxoniæ ad ecclesiarum pastores per Pomeranum.
 Oracula Sibillina.
 In Euangelistam Matthœum commentarii tribus tomis digesti per Wolfgangum Musculum Dusanum¹.
 In Joannem euangelistam commentarij tribus tomis digesti per Wolfgangum Musculum Dusanum.
 Doctrina de pœnitentia, authore Philippo Melanthone.
 Item D. Joannis Brentij de pœnitentia homilię xxii.
 Explicatio epistolę Pauli ad Gallatas, autore D. Joanne Brentio.
 Item Explicatio epistolarum D. Pauli ad Philippenses, authore Joanne Brentio.

Libri philosophici.

Totum corpus iuris in quinque voluminibus, vnà cum Bartilo in totidem voluminibus.
 Budeus de asse et partibus eius ac eiusdem annotationes in libros Pandectarum.
 Expositiones diuersorum authorum in quasdam leges.
 Declarationes omnium titulorum iuris tam ciuilis quam canonici per Sebastianum Brant.
 Andreas Alciatus super quosdam libros iuris ciuilis.
 Philippus Decius de regulis iuris.
 Dymus de regulis iuris.
 Intellectus singularis per Vldericum Zasium in nonnulla loca iuris ciuilis.

Epistola Johannis Pyrri, cum nonnullis aliis libris in ius ciuale.
Eisagwyna iuris naturalis, gentium et ciuilis per Johannem Oldendorpium.
 Temporavscaptionum eiusdem authoris.
 Loci communes actionum iuris ciuilis ex eodem.
 Plinius in vniuersam naturalem historiam.
 Plutarcus de vita Grecorum et Latinorum.
 Omnia opera Liuij vnà cum Lucio Floro et Epitome eorundem operum, litera Aldina.
 Eusebius in hystoriam mundi ad annum 1511.

¹ Denne og de fem følgende Titler ere tilføjede med en anden Haand.

Imperatorum et Cesarum vitæ vnå cum consulum Romanorum elencho.	Dialectica Philippi vnå cum Rhetorica eiusdem.
Valerius Maximus, litera Aldina.	Omnia opera Ciceronis, litera Aldina.
Egnasius de vita Cesaris.	Topica Ciceronis cum commentariis Boetij, cum nonnullis aliis prefixis in eodem.
C. Suetonius Tranquillus de vita 12 Cesarum.	M. Catonis de re rustica, litera Ald.
Omnium gentium mores ac ritus ex multis preclaris authoribus collecti per Johannem Boemium.	Lingua Erasmi.
Cronica Carionis.	Erasmus de recta latini grecique sermonis pronunciatione.
Volumen continens prophetias Byrgitæ. Commentaria Julij Cesaris, litera Aldina.	Dialogus Ciceronianus cum aliis nonnullis.
C. Crispus Salustius.	Chiliades adagiorum Erasmi.
Aulus Gellius noctium Atticarum, litera Aldina.	Officina Textoris.
Ephemeridum opus Johannis Stoeffleri.	Saxo Grammaticus.
Opera Virgilij, litera Aldina.	Laurentius Valla.
Opera Ouidij.	Adrianus de lingua latina et modis latine loquendi.
Opera Horatij Flacci.	Apophtegmata Erasmi.
Opera Plauti, litera Aldina.	Calepinus.
Ausonius.	Cornucopie Perotthi, lit. Aldina.
Terentius, litera Aldina.	Lexicon grecum.
Terentius cum scholiis Johannis Riuij et Philippi.	Margarita philosophica.
Comedię atque Tragedię noui et veteris Testamenti.	Tomi duo conuialium sermonum ex probatissimis authoribus collecti, authore Joanne Gastio Brisacensi ¹ .
Comedia Acolasti.	Cronica regnorum aquilonarium, Danię, Suetię, Noruegię, per Albertum Krantzium, Hamburgi descripta.
Catullus.	Cosmographię vniuersalis libri sex, authore Sebastiano Munstero.
Tibullus.	
Propertius.	
Rodolphus Agricola in Dialecticam inuentionem.	

Tvende ligelydende Optegnelser, vistnok fra Aaret 1551, i et Hefte i Kgl. Bibl., Saml. til Adelens Hist., Fasc. 25, Nr. 29. Uden paa Heftet staar noget, skrevet med Hr. Mogens Gyldensternes Haand, der er saa afsbleget, at det ikke mere kan læses.

¹ Denne og de følgende Titler med en anden Haand, der ligesom i de foran omtalte Tilføjelser synes at være Prior Christen Povlsens.